

Финансирано согласно Договорот за специфичен грант бр. 2017/388-041 од Повеќекорисничката програма ИПА II на ЕУ за Албанија, Босна и Херцеговина, Северна Македонија, Косово*, Црна Гора и Србија

* Оваа ознака не ги доведува во прашање ставовите за статусот, и е во согласност со Резолуцијата на Советот за безбедност на Организацијата на обединетите нации 1244/199 и мислењето на Меѓународниот суд на правдата за декларацијата за независност на Косово*

Инвестициска рамка за Западен Балкан Инструмент за техничка помош за инфраструктурни проекти 7 (ИПФ 7)

TA2017050 R0 IPA

WB21-MKD-ENE-03

**Северна Македонија, Зајакнување
на преносната мрежа во
југоисточниот дел на Северна
Македонија – Компонента 1**

**Рамка за откуп на земјиштето и
преселување**

септември 2022 година

Инвестициската рамка за Западен Балкан (ИРЗБ) е финансиски инструмент отворен во декември 2009 година од страна на Европската комисија, заедно со Банката за развој при Советот на Европа (БРСЕ), Европската банка за обнова и развој (ЕБОР), Европската инвестициска банка (ЕИБ), билатералните донатори, и земјите од Западен Балкан со цел да се обезбедат средства за стратегиски инвестициски проекти во земјите кориснички. Во квалификувани сектори спаѓа инфраструктурниот развој во еколошкиот, енергетскиот, транспортниот, социјалниот и дигиталниот сектор, како и развој на приватниот сектор. Отпосле, кон Рамката се приклучија и КфВ и Светската банка. Во јули 2017 година, КфВ стана и партнерска организација.

Изјава за оградување од одговорност

Оваа публикација е произведена со помош на Европската Унија. Содржината на оваа публикација е во целосна одговорност на ИПФ7 Конзорциумот предводен од Хил Интернешнал и на ниту еден начин не смее да се толкува дека ги одразува ставовите на Европската Унија или Европската инвестициска банка.

Издание на извештајот

Наслов на проектот: Северна Македонија, Зајакнување на преносната мрежа во југоисточниот дел на Северна Македонија – Компонента 1

Број на протокол: WB21-MKD-ENE-03

Наслов на извештајот: Рамка за откуп на земјиштето и преселување

Број на издание: 03

Ревизија	1	2	3	4
Датум	30 јуни 2022 година	12 август 2022 година	01 септември 2022 година	
Детали	Прв нацрт	Втор нацрт со вметнати забелешки од ЕБОР	Трет нацрт со вметнати забелешки од ЕБОР	
Подготвиле	Борис Штипчаров / Константин Сидеровски	Борис Штипчаров / Константин Сидеровски	Борис Штипчаров / Константин Сидеровски	
Провериле	Синиша Станчевски / Божидар Радовиќ	Синиша Станчевски / Божидар Радовиќ	Синиша Станчевски / Божидар Радовиќ	
Одобриле				

Содржина

1.	Вовед	5
1.1	Цели и делокруг на РОЗП	5
1.2	Носител на проектот	5
2.	Опис на Проектот	6
2.1	Целта на предложениот Проект	6
2.2	Потреба од предложениот проект	6
2.3	Компоненти на Проектот	7
2.3.1	Компонента 1	8
2.3.2	Компонента 2	10
2.4	Резиме на откупот на земјиштето и влијанијата врз изворите на приходување поврзани со Проектот	12
3.	Правна и институционална рамка и анализа на јазовите	14
3.1	Македонското законодавство за откупот на земјиштето и возобновувањето на изворите на приходување	14
3.2	Клучни одредби од Законот за експропријација и постапката за експропријација	17
3.3	Првенство на минување	19
3.4	Вид и класирање на засегнатото земјиште според Агенција за катастар на недвижности	20
3.5	Постапката за експропријација	21
3.6	Меѓународни барања	22
3.7	Анализа на јазовите	23
4.	План за откуп на земјиштето и преселување	27
4.1	Квалификуваност и права	27
4.1.1	Квалификуваност.....	27
4.1.2	Права	28
4.2	Процена на засегнатите средства	32
4.3	Датум на пресек	33
4.4	Возобновувањето на изворите на приходување	33
5.	Решенија за спроведување	35
5.1	Процес на изработка и одобрување на ПП	35
5.1.1	Единица за спроведување на ПП.....	35
5.1.2	Жалби и поплаки.....	35
5.1.3	Суд.....	36

6.	Следење и оценување.....	37
6.1	Внатрешно следење.....	37
6.2	Надворешно следење	38
7.	Објавување и учество на ЛЗП	39
8.	Трошоци и буџет	41
9.	Прилози	42
	Прилог 1: Образец за поплаки	43
	Прилог 2: Процедура за МРП.....	44
	Прилог 3: Регистар на МРП	45
	Прилог 4: Провизорна содржина на ПП.....	46

Попис на табели

Табела 3.1: Анализа на јазовите помеѓу БУ5 на ПЖСС на ЕБОР и законодавството за експропријација на РСМ.....	26
Табела 4.1: Матрица на права и надместоци.....	31

Попис на слики

Слика 2.1: Македонската мрежа и топологијата на проектната област.....	7
Слика 2.2: Проектни елементи.....	8
Слика 2.3: Проектна компонента 1 – Нова 400/110 kV трансформаторска станица Милетково и приклучоците на постојната 110 kV и 400 kV преносна мрежа во регионот	9
Слика 2.4: Проектна компонента 2 – 110 kV преносен кабел до трансформаторската станица Струмица 2.....	11
Слика 2.5: Проектна компонента 2 – 110 kV преносен кабел помеѓу трансформаторските станици Струмица 2 и Струмица 1.....	12

Скратеници

Скратеници	Значење
АКН	Агенција за катастар на недвижности
КЕ	корисник на експропријација
ЖСС	животна средина и социјалните аспекти
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ОВЖСС	Оцена на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти
ПЖСС	Политика за животната средина и социјалните аспекти
ЕУ	Европска Унија
ЕВП	електровлечно построение
ВРСМ	Влада на Република Северна Македонија
ГР	Грција
МРП	Механизам за решавање на поплаки
ХЕ	хидроелектрана
МФИ	Меѓународна финансиска институција
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПФ	Инструмент за инфраструктурни проекти
kV	киловолт
РОЗП	Рамка за откуп на земјиштето и преселување
ЕЛС	Единици на локална самоуправа
ЗПЗ	земјиште под зграда
ЗПО	земјиште под објект
МЕПСО	оператор на електропреносниот систем на Северна Македонија
MW	мегават
НВО	невладина организација
ДВ	далновод
ЛЗП	лица засегнати од Проектот
ЕСП	Единица за спроведување на проектот
БУ	барање за успешност
ОИЕ	обновливи извори на енергија
ЕСПП	Единица за спроведување на Планот за преселување
РСМ	Република Северна Македонија
ПМ	првенство на минување
ПП	План за преселување
ТС	трансформаторска станица
СЕ	соларна електрана
ГИЗ	градежно изградено земјиште
ГНЗ	градежно неизградено земјиште
ИРЗБ	Инвестициска рамка за Западен Балкан
ВЕ	ветерна електрана

1. Вовед

1.1 Цели и делокруг на РОЗП

Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) или Банката ја разгледува можноста да му обезбеди средства на МЕПСО од Република Северна Македонија за финансирање на проектот „Зајакнување на преносната мрежа во југоисточниот дел на Северна Македонија“ (во понатамошен текст „Проектот“).

Овој документ е Рамка за откуп на земјиштето и преселување (РОЗП) за Проектот и во него се опишани начелата, целите и планираните приоди за откуп на земјиштето, преселување, обесштетување и возобновување на изворите на приходување. Целта на оваа рамка е да се појаснат начелата за преселување, организациските решенија и проектирачките критериуми што треба да се применат во проектните компоненти што треба да се подготват во текот на спроведувањето на Проектот. Штом ќе се дефинираат проектните компоненти за оваа подделница на Проектот, и штом ќе бидат достапни потребните информации, рамката ќе се прошири во План за преселување (ПП) сразмерен на потенцијалните ризици и влијанија. Проектните активности кои ќе предизвикаат физичко и/или економско раселување нема да започнат дури не се финализира таквиот специфичен план и дури Банката не го одобри.

Главната цел на РОЗП е:

- Да обезбеди податоци за политиките со кои се уредува експропријација на земјиштето, опсегот на штетните влијанија и правата;
- Да изложи стратегија за постигнување на целите на политиката за преселување / откуп на земјиштето;
- Да ја даде рамката за спроведување на наведените стратегии со цел да се обезбеди навремен откуп на имотот, исплаќање на обесштетувањето и испорака на другите придобивки за лицата/странките засегнати од Проектот (ЛЗП);
- Да обезбеди податоци за информирање, консултирање и учествување на јавноста, како и механизам за оплаки, при планирањето, проектирањето и спроведувањето на Проектот;
- Да ги идентификува изворите на средствата и да направи пресметка на потребните средства за спроведување на ПП;
- Да ја даде рамката за надзор, следење и оценување на спроведувањето на преселувањето.

РОЗП е подготвена во согласност со барањата од законодавството на РСМ и на ЕБОР, вклучувајќи ја и [Политиката за животната средина и социјалните аспекти \(ПЖСС\), 2019](#) на ЕБОР и барањата за успешност (БУ), како што е БУ5: Откуп на земјиштето, ограничување на намената на земјиштето, и недоброволно преселување

1.2 Носител на проектот

Носител на проектот е македонскиот оператор на електропреносниот систем (МЕПСО). МЕПСО е акционерско друштво во целосна државна сопственост, кое е формирана во 2005 година со трансформацијата на Електростопанство на Македонија. Основната дејност на МЕПСО е обезбедување сигурен пренос на електрична енергија преку националната високонапонска мрежа, контрола на електропреносниот систем, и редовно и навремено снабдување на своите клиенти со електрична енергија, како што се големите индустриски потрошувачи. За вршење на својата дејност, МЕПСО ги има прибавено следниве релевантни лиценци од националната Регулаторна комисија за енергетика:

- Лиценца за вршење на енергетската дејност пренос на електрична енергија и управување со електропреносниот систем.
- Лиценца за вршење енергетска дејност организирање и управување со пазарот на електрична енергија

2. Опис на Проектот

2.1 Целта на предложениот Проект

Главната цел на овој Проект е една поширока развојна програма за зајакнување на преносната мрежа во југоисточниот дел на Северна Македонија (Проектот), која се состои изградба на нова 400/110 kV трансформаторска станица (ТС) Милетково во близина на селото Милетково, во Општина Гевгелија, и поврзување на оваа нова трансформаторска станица со постојната 110 kV преносната мрежа во регионот и со постојниот 400 kV далновод Дуброво – Солун (ГР), како и реконструкција на постојниот 110 kV далновод ТС Валандово – ТС Струмица 2 – ТС Струмица 1 по пат на надградба на преносниот капацитет и делумно каблирање во градската зона на Струмица.

2.2 Потреба од предложениот проект

Со цел да се постигнат целите на Европската Унија за интеграција на енергијата од обновливи извори на енергија (ОИЕ), Северна Македонија прави напори за да ја зголеми интеграцијата на овие извори на енергија во националниот електроенергетски систем. Имајќи ги предвид поволните климатски услови, инвестициите во обновливи извори на енергија (ветерна енергија, сончева енергија и хидроенергија) се економски најпогодни во југоисточниот дел на Северна Македонија. Оттука е за очекување дека најголем дел од инвестициите за искористување на обновливите извори на енергија се /ќе бидат лоцирани во овој регион (слика подолу).

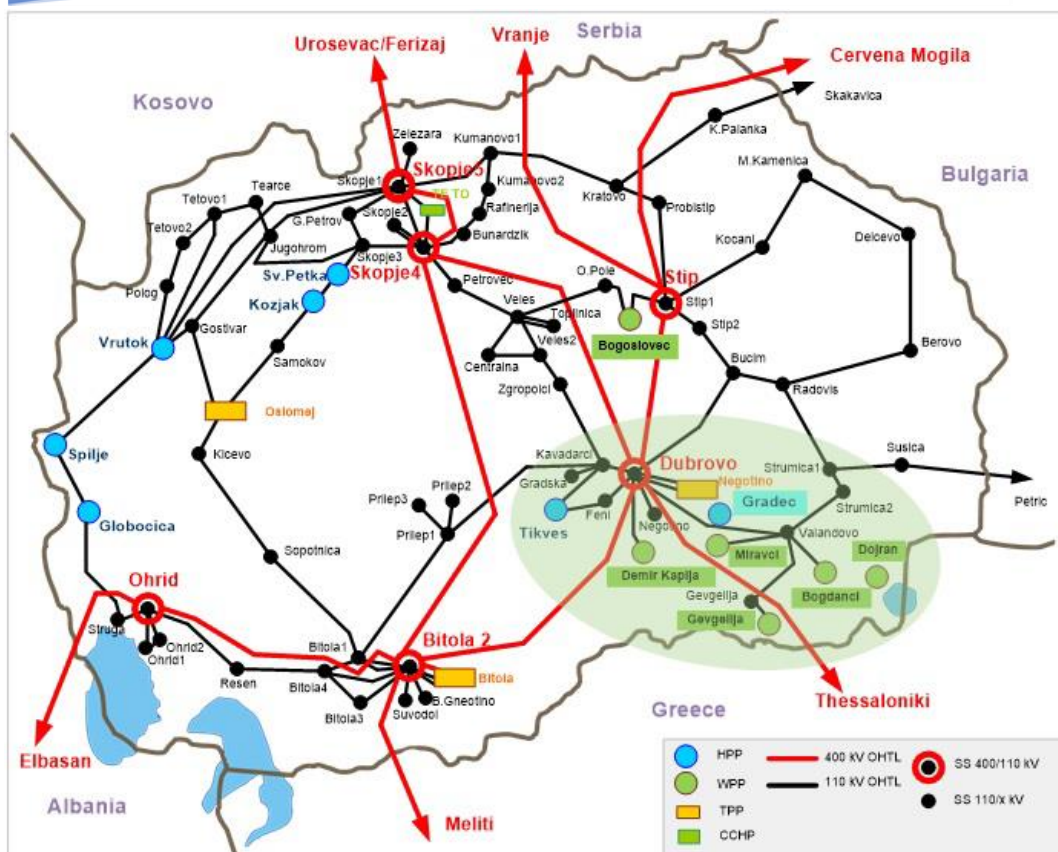
МЕПСО веќе се соочува со неколку барања за нови приклучувања на ОИЕ во локалната преносна мрежа од пошироката проектна област. На среднорочен план, во регионот се очекува да се инсталираат поголем број нови капацитети за ОИЕ – ветерни електрани (ВЕ), големи и мали хидроелектрани (ХЕ), како и соларни електрани (СЕ) – до 350 MW. Освен тоа, на долгорочен план, до 2040 година, се предвидува и изградба на нова ВЕ – 536 MW, ХЕ – 185 MW, и СЕ – 250 MW.

Преносната мрежа во југоисточниот дел на Македонија (110 kV далновод Дуброво – Валандово – Струмица 2 – Струмица 1, приближно 57,5 км долг вод) се приближува кон крајот на својот употребен век, а и нема капацитет за приклучување на нови обновливи извори на електрична енергија во мрежата. Како таква, преносната мрежа е кандидат за реконструкција поради својата застареност. Освен тоа, според среднорочните прогнозирани режими, можно е да дојде до случајни испади со повисок ризик по сигурноста во снабдувањето.

Затоа, пошироката развојна програма се очекува да обезбеди:

- Зголемена сигурност во снабдувањето.
- Безбедна и сигурна интеграција на планираните ОИЕ во југоисточниот дел на земјата, што последователно ќе придонесе за намалување на емисиите на CO₂.

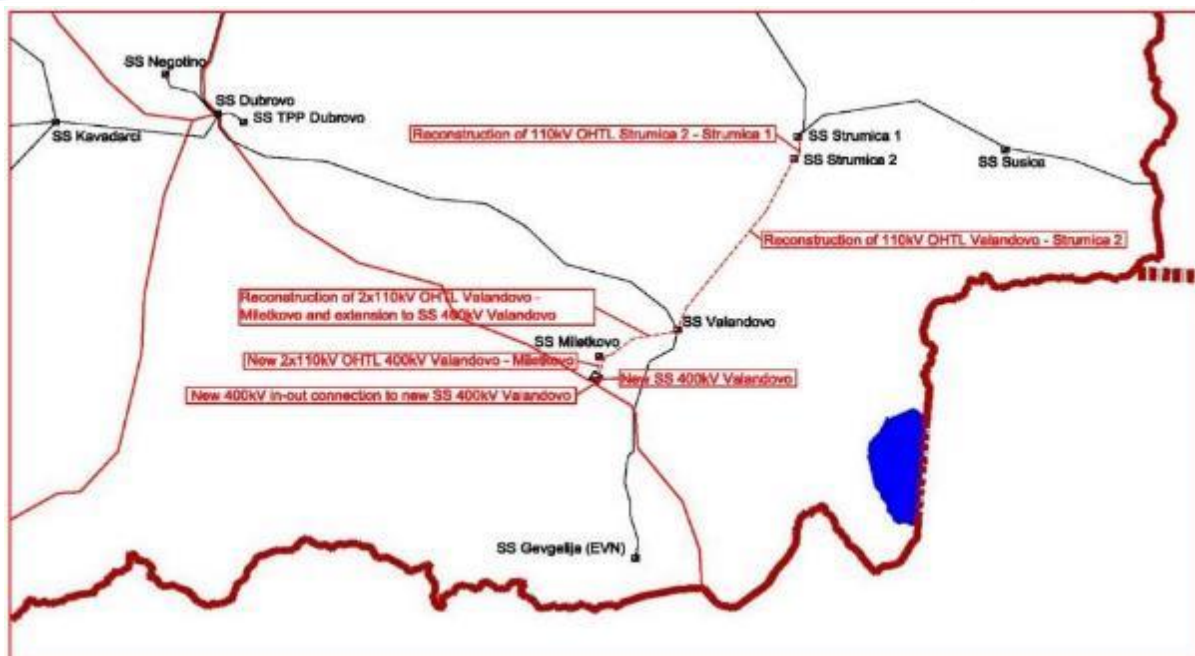
Слика 2.1: Македонската мрежа и топологијата на проектната област

Извор: МЕПСО

2.3 Компоненти на Проектот

Проектот се состои од следниве компоненти (слика подолу):

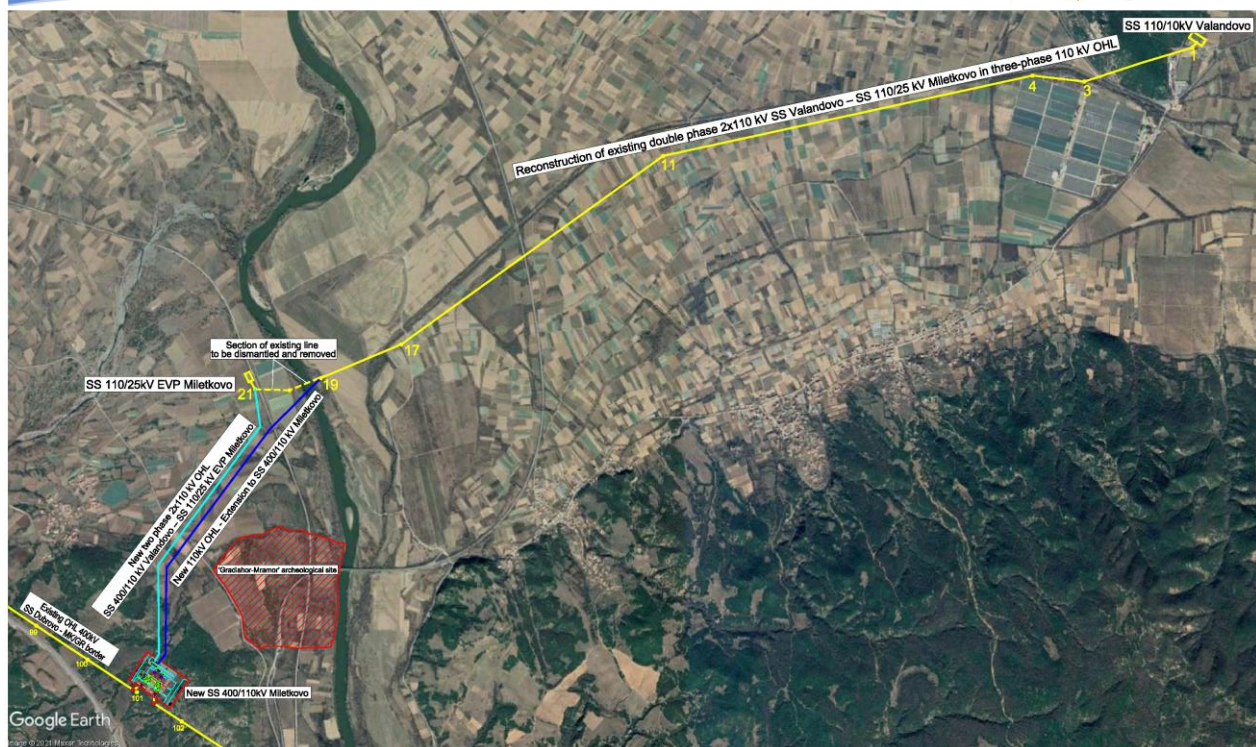
- Проектирање, изградба и употреба на 400/110 kV трансформаторска станица Милетково на оддалеченост од приближно 8 км од постојната 110/35 kV трансформаторска станица Валандово, во близина на селото Милетково. Новата трансформаторска станица ќе се поврзе со постојната 110 kV преносна мрежа во проектната област и со постојниот 400 kV далновод Дуброво – Солун (ГР), по пат на влезно-излезна врска (**Компонента 1** или **Потпроект 1**).
- Реконструкција на постојниот 110 kV далновод Валандово – Струмица 2 – Струмица 1, по пат на надградба на неговиот преносен капацитет (**Компонента 2** или **Потпроект 2**).

Слика 2.2: Проектни елементи

2.3.1 Компонента 1

Локацијата на предложената 400/110 kV ТС Милетково се наоѓа во поширокото подрачје на населеното место Милетково (на релативна оддалеченост од приближно 1 км), во Општина Гевгелија, непосредно до автопатот А1 Скопје – Гевгелија (понатаму до Солун, Грција), на приближна оддалеченост од 8 км од постојната 110/35/10 kV трансформаторска станица Валандово (слика подолу). Во близина на новата трансформаторска станица не постојат други објекти или преносна или друга инфраструктура. Според јавно достапните информации и информациите добиени од релевантните органи надлежни за просторно и урбанистичко планирање, а коишто беа добиени преку процесот на вклучување на засегнатите страни до денес, не постојат ниту идни градежни планови поврзани со предложената локација на новата трансформаторска станица. Новата трансформаторска станица ќе се поврзе на постојната 400 kV преносна мрежа со помош на „влезно-излезен“, приближно 500 метри долг приклучок, со постојниот 400 kV далновод од Дуброво до Солун (ГР), којшто минува во непосредна близина на предложената локација на трансформаторската станица.

Слика 2.3: Проектна компонента 1 – Нова 400/110 kV трансформаторска станица Милетково и приклучоците на постојната 110 kV и 400 kV преносна мрежа во регионот

Извор: WB21-MKD-ENE-03 Северна Македонија, Зајакнување на преносната мрежа во југоисточниот дел на Северна Македонија – Компонента 1; Детална техничка оцена на најповолната опција, јануари 2022 година

Новата трансформаторска станица ќе се поврзе со постојната 110 kV преносна мрежа со следниве интервенции:

- Реконструкција на постојниот 110 kV далновод од Валандово до постојната 110/20 kV ТС 'ЕВП' ¹Милетково, користејќи ја истата траса како и на постојниот вод (приближно 6 км), и нејзиниот продолжеток од приближно 1,9 км кон новата 400/110 kV ТС Милетково.

Порамнувањето на овој далновод минува низ територијата на две македонски ЕЛС: Општина Валандово и Општина Гевгелија. Далноводот претежно ќе се протега во правецот запад и запад-југозапад, и ќе минува главно преку земјоделско земјиште, како и низ подрачја со грмушеста вегетација и пасишта. Порамнувањето ја минува канализираната Анска Река во две точки на премин, како и Реката Вардар. Најблиските населби по должина на далноводот се селото Милетково, што се наоѓа на релативна оддалеченост од приближно 700 метри од далноводот, како и селата Брајковци, Балинци и Марвинци, што се наоѓаат на релативна оддалеченост од над 1000 метри од далноводот. Далноводот преминува преку неколку објекти на транспортната инфраструктура во проектната област: двата регионални пата (R1105 и R1102), како и железницата Скопје – Солун (ГР).
- Изградба на нов, приближно 1,8 км долг 2x110 kV далновод од новата 400/110 kV ТС Милетково до постојната 110/20 kV ТС 'ЕВП' Милетково.

Порамнувањето на овој далновод минува низ територијата на една македонска ЕЛС: Општина Гевгелија. Порамнувањето претежно се протега во правецот југ-југозапад, кон локацијата на новата 400/110 kV трансформаторска станица Валандово, паралелно со

¹ ЕВП – електровлечно построение. Станува збор за трансформаторска станица којашто електричната енергија ја конвертира во соодветен напон, вид и фреквенција за снабдување на железничка линија со влечна струја.

продолжетокот на 110 kV далновод ТС Валандово – ТС 'ЕВП' Милетково, како што е опишан погоре.

2.3.2 Компонента 2

Главните елементи на оваа Компонента се состојат од:

- I. Изградба на нов надземен електроенергетски вод од ТС Валандово кон ТС Струмица 2 (до крстосницата со регионалниот пат R1401 Валандово – Струмица), со приближна должина од 14,2 км, користејќи ја трасата на постојниот далновод.

Постојниот 110 kV далновод ТС Валандово – ТС Струмица 2 е во употреба уште од 1971 година. Почетната точка на далноводот е 110 kV портален столб во 110/35/10 kV ТС Валандово. Далноводот е 15,8 км долг, со вкупно 48 столбови. Столбовите се типични 110 kV челично-решеткасти столбови, со три конзоли, за проводниците, и со едно заштитно јаже. Висината на столбовите се движи помеѓу 9,8 м и 25 м. Темелите се состојат од одвоени армирано-бетонски постолба за различна носивост на тлото. По должината на трасата, далноводот се сече со други постоечки 35 kV и 10 kV далноводи. Трасата на далноводот, во својот завршен дел, во приближно 2,5 км долга делница, кон влезот во ТС Струмица 2 и понатаму кон ТС Струмица 1, минува преку населениот и урбанизираниот дел на Струмица. Покрај тоа, постојниот далновод минува низ едно законски заштитено подрачје – Парк на природата „Чам Чифлик“ – во 0,5 км долга делница, и едно меѓународно признаено подрачје – важно подрачје за растенија Беласица, во 2,8 км долга делница.

Реконструкцијата ќе се состои од изградба на целосно нов 110 kV далновод по должина на истиот коридор, користејќи ја истата постоечка траса.

Бидејќи постојната траса на далноводот, во својата последна, приближно 1,6 км долга делница, пред да се поврзе со ТС Струмица 2, преминува преку заштитеното подрачје – Парк на природата „Чам Чифлик“ – и урбаните зони на Струмица (минува во близина на повеќе станбени и други имоти), се предвидува подземно каблирање во приближно 2,2 км долга делница, сè до портален столб во ТС Струмица 2. Проектот целосно го избегнува законски заштитеното подрачје „Чам Чифлик“. Покрај тоа, крстосната делница на Проектот, т.е. надземната делница на новиот далновод што минува низ ВПР Беласица, се намалува на приближно 1,9 км. Подземната делница на новиот далновод низ ПВР Беласица изнесува приближно 0,6 км (слика подолу).

Слика 2.4: Проектна компонента 2 – 110 kV преносен кабел до трансформаторската станица Струмица 2
Извор: WB21-MKD-ENE-03 Северна Македонија, Зајакнување на преносната мрежа во југоисточниот дел на Северна Македонија – Компонента 1; Детална техничка оцена на најповолната опција, јануари 2022 година

Пред изградба на новиот вод, постојниот застарен 110 kV далновод од ТС Валандово до ТС Струмица 2 ќе се демантира и ќе се отстрани, за да се овозможи монтирање на нова надземна делница на водот на истата траса. Во текот на градежната фаза, ќе се обезбеди непрекинато снабдување на потрошувачите со електрична енергија од преносната мрежа согласно Мрежните правила на МЕПСО².

- II. Изградба на подземен преносен кабел со приближна вкупна должина од 4,45 км од крајната точка на новиот надземен електроенергетски вод до ТС Струмица 2 и понатаму до ТС Струмица 1.

Постојниот 110 kV далновод ТС Струмица 1 – ТС Струмица 2 е во употреба уште од 1971 година, а делумно е реконструиран во 1988 година. Почетната точка на далноводот е 110 kV портален столб во ТС Струмица 2. Далноводот е 1,9 км долг со вкупно 10 столба, и минува низ урбаната зона на Струмица (слика подолу). Столбовите се типични 110 kV челично-решеткасти столбови, со три конзоли, за проводниците, и со едно заштитно јаже. Висината на столбовите се движи помеѓу 13 м и 24,8 м. Темелите се состојат од одвоени армирано-бетонски постолба за различна носивост на тлото. По должината на трасата, далноводот се сече со други постоечки 35 kV и 10 kV далноводи.

Со оглед на годината на изградбата на овој далновод и фактот што е во употреба речиси 50 години, и земајќи предвид дека минува низ урбана зона на Струмица, реконструкцијата ќе се состои од негово заменување со 110 kV подземен електричен кабел по должина на ново, приближно 2,1 км долго

² Мрежни правила на МЕПСО (2021) [Реф. 7]

порамнување, по должина на постојната улична мрежа во Струмица, во делницата помеѓу двете терминални трансформаторски станици.

Трасата на кабелот кон ТС Струмица 2 преку урбаната зона на градот е прикажана на сликата подолу.

Слика 2.5: Проектна компонента 2 – 110 kV преносен кабел помеѓу трансформаторските станици Струмица 2 и Струмица 1

Извор: WB21-MKD-ENE-03 Северна Македонија, Зајакнување на преносната мрежа во југоисточниот дел на Северна Македонија – Компонента 1; Детална техничка оцена на најповолната опција, јануари 2022 година

Пред изградбата на новиот вод, постојниот застарен 110 kV далновод од ТС Струмица 2 до ТС Струмица 1 ќе се демантира и отстрани. Во текот на градежната фаза, ќе се обезбеди непрекинато снабдување на потрошувачите со електрична енергија од преносната мрежа согласно Мрежните правила на МЕПСО³.

2.4 Резиме на откупот на земјиштето и влијанијата врз изворите на приходување поврзани со Проектот

И за двете компоненти на овој Проект се очекува да имаат потреба од целосна експропријација на неколку приватни имоти пред да се започне со градежната фаза (целосна експропријација се дефинира, согласно националното законодавство, како пренос на целосната сопственост на имотот од претходен сопственик на корисникот на експропријацијата – во овој случај, МЕПСО). Во текот на изведувањето на градежните може да се појават и дополнителни привремени влијанија, како што се наведени подолу.

Очекуваните влијанија се:

- а) Загуба на материјални средства:
  - Помала загуба на земјоделско земјиште што се употребува или кое не се употребува (пасишта, овоштарници, ниви)
  - Помала загуба на помошни земјоделски и деловни објекти
  - Неколку одвоени станбени објекти (викендичка и бачило).
- б) Загуба на изворите на живеачка и приходување
  - Помала загуба на едногодишни/повеќегодишни култури
  - Помала загуба на земјоделски активности

³ Мрежни правила на МЕПСО (2021)

- Помала загуба на земјоделско земјиште што се употребува или кое не се употребува
- Помала загуба на пристапот до природни ресурси (бесплатни извори на вода и пасишта) што се користат во земјоделството (полјоделство/сточарство)
- Мала загуба на огревно дрво и/или овоштарници
- Краток привремен прекин во пристапот до земјиштето, други недвижни средства и расположливи ресурси (ниви, објекти, шуми, пасишта и сл.) за сопствениците на земјиштето и за корисниците на земјиштето во засегнатата проектна област.

Со оцената на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти (ЖСС) што беше направена за потребите на Проектот беа идентификува проблеми поврзани со откуп на земјиштето, ограничување на употребата на земјиштето, и недоброволно преселување, коишто ќе се јават поради реализацијата на проектот.

При теренските посети спроведени во 2021 и 2022 година за потребите на оцената на ЖСС, беа направени и неколку неформални интервјуа со луѓето што беа затекнати на локацијата, а во врска со нивните извори на приходување, употребата на земјиштето и социјални податоци. Неструктурираните интервјуа со локалното население беа спроведени со цел да се идентификуваат потенцијално засегнатите страни, и во одредена мера да се разбере начинот на нивното приходување.

Не се предвидува физичко преселување на луѓето или деловните субјекти. Се очекува да дојде до помали влијанија врз изворите на приходување, при што сите може да се ублажат и/или да се обесштетат.

Може да дојде до нарушување на деловното земјиште и помошните, несуштински објекти, но ниту еден деловен субјект не се очекува да биде погоден толку што да мора да се пресели.

Во моментот Проектот е сè уште во рана развојна фаза, и не постојат доволно податоци за да се дефинираат точните загуби.

3. Правна и институционална рамка и анализа на јазовите

3.1 Македонското законодавство за откупот на земјиштето и возобновувањето на изворите на приходување

Устав на Република Северна Македонија Со Уставот се гарантира законска заштита на сопственоста и се вели дека ниту едно лице не смее да биде лишено од својата сопственост или од правата што произлегуваат од сопственоста, освен во случаи на јавен интерес утврден со закон. Доколку сопственоста се експроприира или ограничи, тогаш се гарантира правичен надомест кој не смее да биде понизок од пазарната вредност. Важно е да се напомене дека Уставот на РСМ забранува исплата на надомест понизок од „пазарната вредност“, но допушта исплата над утврдената пазарна вредност, што е важна одредба за премостување на јазовите помеѓу законите на Северна Македонија и БУ5 на ЕБОР, како што ќе биде изложено подолу во документот.

Понатаму, во член 118 се вели дека меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот стануваат дел од внатрешниот правен поредок и не смеат да се менуваат со закон. Оваа одредба овозможува да се спроведат БУ5, одредбите од РОЗП и ПП заедно со постојните закони, и најважните начини на премостување на јазовите помеѓу нив.

Македонското законодавство ги уредува недоброволното преселување и возобновувањето на изворите на приходување во својата законска рамка за експропријација, со основна идеја дека на сопствениците на имотите треба да им се надоместат загубите, и тоа најчесто во парична форма.

Во Република Северна Македонија, со законските акти наведени подолу, се уредуваат прашањата за стекнување права на државна сопственост врз парцели што се во приватна сопственост, а врз основа на остварување на општ интерес преку строго дефинирани развојни проекти од јавен интерес.

Законот за експропријација⁴ ја уредува постапката за експропријација на имотите за проекти што се од јавен интерес, и сродните права за недвижности (недвижен имот). Видете поглавје 3.2 за повеќе информации за овој закон.

Другото законодавство што е релевантно за прашања поврзани со земјиштето ги опфаќа следниве закони:

Закон за сопственост и други стварни права⁵ ги дава темелните одредби за имотните односи, вклучувајќи ги и правата на сопственост, субјектите на имотните права, правата на сосопственост и заедничка сопственост, стекнување на правото на сопственост, право на залог кое произлегува од заложната ствар, право на владение, право на службеност, сопственост стекната преку штетно владение, сопственички односи кои произлегуваат во ситуации кога објектот бил изграден на туѓо земјиште, заштита на сопственичките права, заштита на владението, престанок на правото на сопственост итн.

Закон за постапување со бесправно изградени објекти⁶. Со овој закон се уредуваат условите, начините и постапките за евидентирање, утврдување на правниот статус и санкционирањето на бесправно изградените објекти.

⁴ Службен весник на Република Македонија бр. 95/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16

⁵ Службен весник на Република Македонија бр. 18/01, 99/08, 139/09 и 35/10

⁶ Службен весник на Република Македонија бр. 23/11, 54/11, 155/12, 53/13, 72/13, 44/14, 115/14, 199/14, 124/15, 129/15, 217/15, 31/16, 190/17

Законот за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост⁷ содржи одредби за употребата и долготраен закуп на државно градежно земјиште, кое подлежи на обесштетување согласно националниот Закон за експропријација на ист начин како и кога е во сопственост, но само ако се стекне согласно закон.

Законот за градење⁸ го уредува градењето, основните барања за изградба на објекти, потребната проектна документација за добивање градежна дозвола, правата и обврските на учесниците во градењето, начинот на употреба и одржување на градбата, како и други прашања од важност за градењето итн.

Законот за просторно и урбанистичко планирање⁹ ги уредува условите и системот на просторното и урбанистичкото планирање, видовите планска документација и постапката за нејзина изработка и усвојување, како и други прашања од областа на просторното и урбанистичкото планирање итн.

Законот за процена¹⁰ го уредува вршењето на процена, областите, условите и начинот на вршење на процена, субјектите што вршат процена, условите и постапката за полагање на стручен испит заради издавање или одземање на лиценца за процена, награда и надоместок на трошоците за извршената процена, надлежноста, организацијата и работењето на Комората на проценители на Република Македонија, како и други прашања кои се однесуваат на процената.

Методологијата за процена на пазарната вредност на недвижен имот¹¹ ја уредува методологијата и другите прашања што се однесуваат на процената на пазарната вредност на недвижностите (земјиште, објекти, недвижни средства, повеќегодишни култури и др.) и ги дефинира клучните постапки за утврдување надоместок за експроприраниот имот согласно Законот за експропријација.

Закон за катастар на недвижности¹² ги пропишува и уредува управувањето со Геодетско-катастарскиот информациона систем, одржувањето на катастарот на недвижностите, востановувањето и одржувањето на катастарот на инфраструктурни објекти како дел од катастарот на недвижности, основните геодетски работи, геодетските работи за посебни намени, премерот на недвижностите во функција на катастарот на недвижностите, премерот и одржувањето на државната граница на Република Македонија, топографските карти, масовната процена на недвижностите, воспоставувањето и управувањето со Графичкиот регистар за градежно земјиште, водењето на Регистарот за просторни единици, водење на Графичкиот регистар за улици и куќни броеви, надзорот на работењето на трговците поединци овластени геодети и трговските друштва за геодетски работи, како и статусот, организацијата, работењето и надлежностите на Агенцијата за катастар на недвижности.

Правилникот за начинот на катастарското класирање и утврдувањето и запишувањето на промената на катастарската култура и класа на земјиштето¹³ ги уредува стручните работи на државната управа кои се однесуваат на премерот на земјиштето, зградите и другите објекти,

⁷ Службен весник на Република Македонија бр. 4/05, 13/07, 165/08, 146/09, 18/11, 51/11, 27/14, 144/14, 72/15, 104/15, 153/15, 23/16, 178/16

⁸ Службен весник на Република Македонија бр. 130/09, 124/10, 18/11, 36/11, 54/11, 13/12, 144/12, 25/13, 79/13, 137/13, 163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 149/14, 187/14, 44/15, 129/15, 217/15, 226/15, 30/16, 31/16, 39/16, 71/16, 132/16, 35/18, 64/18, 168/18 и Службен весник на Република Северна Македонија 244/19

⁹ Службен весник на Република Северна Македонија бр. 32/20

¹⁰ Службен весник на Република Македонија бр. 115/10, 158/11, 185/11, 64/12, 188/14, 104/15, 153/15, 192/15, 30/16

¹¹ Службен весник на Република Македонија бр. 54/12, 17/13, 21/13, 142/14

¹² Службен весник на Република Македонија бр. 55/13, 41/14, 115/14, 116/15, 153/15, 192/15, 61/16

¹³ Службен весник на Република Македонија бр. 144/13, 95/15

катастарот на недвижности, евиденцијата и запишувањето на имотот, запишувањето на владението, запишувањето на бесправно изградените објекти и легализираните објекти, основните геодетски работи, адресар, топографски и картографски активности, процена на недвижниот имот врз основа на класата на земјиштето и катастарската култура, геодетскиот и катастарскиот информационален систем.

Законот за облигационите односи¹⁴. Со овој закон се уредуваат основите на облигационите односи, договорните и други облигациони односи во прометот на стоки и услуги. Учесниците во прометот слободно ги уредуваат облигационите односи во согласност со Уставот, законите и добрите обичаи.

Неколку други закони, пак, ги уредуваат законските постапки, права и прашања коишто се поврзани со и може да влијаат врз процесот на преселување.

Законот за вонсудско спогодување¹⁵. Согласно овој закон, судот во постапката за вонсудско спогодување го одредува надоместокот за експроприраниот имот по утврдување на важните факти, и донесува одлука со која се дефинира видот и износот на надоместокот во случај кога КЕ и сопственикот нема да постигнат спогодбено решение.

Законот за општата управна постапка¹⁶ ги дефинира законските процедури, процеси, поплаки и сл. на начин на кој државните институции мора да постапуваат кога одлучуваат за правата, обврските или законските интереси на физичките лица, правните лица и други странки, во рамките на управните постапки. Одлуките на управните тела се одобруваат во форма на указ, по завршување на постапката пропишана со овој закон. Странката има право на жалба против решението одобрено во прв степен. Законот ја дава правната рамка за постапување на релевантните министерства и општински власти откако предлагачот на експропријацијата ќе го достави барањето за експропријација.

Законот за постапување по претставки и предлози¹⁷ – Со овој закон се уредува постапувањето по претставките и предлозите поднесени до Претседателот на Република Северна Македонија, Собранието на Република Северна Македонија, Владата на Република Северна Македонија, судовите, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните установи и служби и други органи и организации што вршат јавни овластувања (во натамошниот текст: органи кои постапуваат по претставките и предлозите), вклучувајќи ги и барањата за експропријација доставени од предлагачот на експропријацијата.

Постојат и неколку закони од **областа на социјалната заштита**, коишто влијаат врз некои аспекти релевантни за преселувањето.

Законот за социјална заштита¹⁸. Социјалната добросостојба и заштита во Северна Македонија се состои во добивање услуги и парична помош од системот на социјална заштита што се финансира од даноците (социјална превенција – која според Законот за социјална заштита подразбира образовна и советодавна работа, развивање на облици за самопомош, доброволна работа и сл., институционално згрижување, вонинституционално згрижување, и парична помош и систем на социјално осигурување заснован на придонеси (пензиско и инвалидско осигурување, здравствено осигурување и осигурување од невработеност).

¹⁴ Службен весник на Република Македонија бр. 18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009, и Службен весник на Република Северна Македонија бр. 215/2021

¹⁵ Службен весник на Република Македонија бр. 98

¹⁶ Службен весник на Република Македонија бр. 124/15

¹⁷ Службен весник на Република Македонија бр. 82/2008, 13/13, 156/15, 193/15

¹⁸ Службен весник на Република Македонија бр. 79/09, 148/13, 164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15, 72/15, 104/15, 150/15, 173/15, 192/18, 30/16, 163/17, 51/18

Законот за домување. Гледано од социјалата перспектива, клучниот момент од Законот за домување кој е релевантен за овој Проект е што ја предвидува можноста за закуп на државни станови за социјално загрозените и бездомните лица во согласност со Законот за социјална заштита. Со овој закон се уредува, меѓу другото, прашањето на социјалното домување и домувањето на ранливите групи (деца без родители или без родителска грижа, корисници на социјална и трајна парична помош, лица погодени од природни катастрофи, лица со попреченост и лица на кои им е потребна помош и нега од други лица, социјално загрозените лица што припаѓаат на ромската заедница, самохраните родители со малолетни деца).¹⁹

3.2 Клучни одредби од Законот за експропријација и постапката за експропријација

Законот за експропријација²⁰ им овозможува на владините институции да се стекнат со имот по пат на одземање и/или ограничување на сопственичките права врз недвижен приватен имот за проекти за кои се смета дека се од јавен интерес, а при тоа штитејќи ги интересите на сите лица со формален имотен лист чијшто имот ќе се експроприра. Законот за експропријација не го користи терминот „недоброволно преселување“, туку го користи терминот „експропријација“, и се заснова на овластувањата кои ѝ се дадени на Владата. Законот исто така почива на начелото на правичен надоместок според „пазарната вредност“ на имотот, наместо „трошокот за преселување“ што се користи во БУ5 на ЕБОР.

Недвижен имот или недвижно средство (согласно законот, начелно се дефинира како земјоделско и градежно земјиште, шуми, градби и постројки) може да се експроприра само откако ќе се утврди јавен интерес во согласност со законот, а врз основа на планската документација. Јавен интерес може да се утврди доколку градбата е од важност за Република Северна Македонија или, пак, има локална важност. Законот дава опсежен список на градби за кои може да се смета дека се од јавен интерес. Корисникот на експропријацијата (КЕ) може да биде Република Северна Македонија, Градот Скопје, како и локалните општини, а законот дефинира дека мора да постои и предлагач на експропријацијата, овластен од соодветниот орган.

експропријацијата може да биде потполна и непотполна. Потполната експропријацијата им овозможува на РСМ (во случај на јавен интерес за изградба од национална важност), Градот Скопје и локалните општини (во случај на јавен интерес за изградба од локална важност) да се стекнат со сопственост врз експроприраниот имот, при што сопственоста и другите права на сопственикот врз имотот престануваат да важат. Непотполна експропријација му дава на КЕ одредени права на службеност, како и закуп на земјиштето за определен временски период. По истекот на периодот на службеност или закуп, целосните права на сопственост врз имотот му се враќаат на сопственикот, а имотот мора да се врати во состојба како што бил пред експропријацијата.

Сопственикот на недвижноста што е делумно експроприрана има право да бара експропријација на целиот имот, како и соодветен надоместок, во случај експропријацијата да ја влошува економската состојба на сопственикот на имотот, или пак го прави остатокот од имотот неупотреблив или тежок за употреба – неодржлив, но сопственикот мора да ги наведе и образложи причините за барањето да му се експроприра целиот имот. Рокот за ваквото барање, согласно Законот, е прилично краток, бидејќи може да се достави само пред да се постигне спогодбата за надоместок за експроприраниот имот, или дури одлуката за експропријација има правна важност.

¹⁹ Службен весник на Република Македонија бр. 99/09, 57/10, 36/11, 54/11, 13/12, 55/13, 163/13, 42/14, 199/14, 146/15, 31/16

²⁰ Службен весник на Република Македонија бр. 95/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16, 178/16

Сопственикот на недвижноста што се експроприра има право на надоместок и за насадите, посевите, шумите на земјиштето и плодовите, доколку не влегле во пазарната цена на земјиштето. Сопственикот на недвижноста што се експроприра има право на надоместок и за насадите, посевите, шумите на земјиштето и плодовите (доколку не влегле во пазарната цена на земјиштето). Сопственикот на недвижноста што се експроприра нема право на надоместок за вложувањата што ги извршил по денот кога му е доставен предлогот за експропријација., што е единствениот начин според кој Законот за експропријација воведува сличен институт на датумот на пресек.

Ако се експроприра недвижност во која се врши дејност, при определувањето на надоместок се зема предвид и штетата што се трпи заради прекилот на дејноста. Износот го одредува стручно лице, согласно Законот за процена.

Во членот 18 од Законот за експропријација се утврдува дека „за експроприраната недвижност припаѓа праведен надоместок кој не може да биде понизок од пазарната вредност на недвижноста. Пазарната вредност на недвижноста се утврдува под услови и начин утврдени со овој закон, според методологија, правила и стандарди согласно со Законот за процена. Правото да се бара надоместок за експроприрана недвижност не застарува.“ Во членот 37 се вели дека пазарната вредност на експроприраните недвижности и на недвижностите што се даваат како надоместок, ја утврдува овластен проценувач согласно со Законот за процена. Надоместокот за експроприраната недвижност обично се определува по правило во пари ако поранешниот сопственик, односно носителите на други имотни права и предлагачот на експропријацијата поинаку не се договорат. Кога се определува надоместок за објект кој заради својата природа не е во промет (бунари, огради и сл.), висината на надоместокот се определува според пазарната вредност на материјалот и работната рака потребни за изградба на тие објекти, намалена за соодветниот износ на амортизација.

Како општо правило, надоместокот за експроприраниот имот се нуди и исплаќа во готовина, доколку Законот не предвидува поинаку. Но, според истиот Закон, кога експроприраниот имот (земјоделско земјиште, деловни простории и сл.) служи како извор на приходување, или пак сопственикот на имото живее на експроприраниот имот, на барање на сопственикот на имот, предлагачот на експропријацијата (КЕ) е должен да понуди друга недвижност која треба да биде по вредност соодветна на експроприраната недвижност. Кога постои разлика во вредноста помеѓу пазарните вредности на двата имоти, предлагачот на експропријацијата, односно поранешниот сопственик, е должен на другата страна да ѝ ја надомести разликата.

Предлагачот на експропријацијата (КЕ) нема да може да го преземе експроприраниот имот во владение пред истекот на осум дена од полноважноста на одлуката за експропријација или пред датумот на склучување на спогодбата за надоместокот за експроприраниот имот, освен кога КЕ и сопственикот на имотот не се договорат поинаку, или, пак, кога Законот не предвидува поинаку.

Предлогот за експропријација, посебен за секој имот поединечно, треба да содржи податоци за:

- предлагачот на експропријацијата;
- недвижноста за која се предлага експропријацијата;
- сопственикот на недвижноста (лично име или назив, живеалиште, престојувалиште, односно седиште);
- носителите на други имотни права на недвижноста (лично име или назив, живеалиште, престојувалиште, односно седиште); и
- Видот на објектот или изведувањето на работи за кои се предлага експропријацијата.

Кон предлогот за експропријација се приложува следнава документација:

- извод од актот за планирање на просторот или одобрен проект за инфраструктура;

- геодетски елаборат за нумерички податоци за недвижноста за која се предлага експропријација;
- Понуда за видот и висината на надоместокот за недвижноста за која се предлага експропријацијата во висина на пазарна вредност на недвижноста утврдена од овластен проценувач согласно со Законот за процена;
- имотен лист за недвижноста за која се предлага експропријација; и
- доказ за обезбедени средства за надоместок на експроприраната недвижност.

3.3 Првенство на минување

Релевантното македонско законодавство²¹ бара да се воспостави заштитен појас (безбедносен појас) или првенство на минување (ПМ) по должина на далноводот и во близина на трансформаторската станица. Овој појас е пропишан со Мрежните правила на МЕПСО, согласно кои – „заштитниот појас е површината и просторот под, над и покрај постојните електроенергетски преносни објекти, потребен за просторно планирање, заштита и одржување на истите, во кој е ограничено правото на сопственост или е ограничена можноста за изведување градежни работи и други активности без дозвола дадена од МЕПСО“.²²

За оперативен далновод, заштитен појас се пропишува со Мрежните правила на МЕПСО, а се одредува според напонот на водот:

- 15 м од оската на оперативниот далновод со номинален напон од 400 kV (или 30 метри широк безбедносен коридор (зона) по должина на трасата на водот).
- 10 м од оската на оперативниот далновод со номинален напон од 110 kV (или 20 метри широк безбедносен коридор (зона) по должина на трасата на водот).
- 1,5 м од оската на оперативниот далновод со номинален напон од 110 kV (или 3 метри широк безбедносен коридор (зона) по должина на трасата на водот).

За оперативната трансформаторска станица со номинален напон од 400 kV и 110 kV, потребното безбедно растојание изнесува 5 метри од надворешниот раб на оградата или ѕидот на трансформаторската станица.

Целта на оваа регулатива е да се овозможи непречено функционирање на преносната мрежа, да се осигура безбедното работење, да се исполнат барањата на санитарните и безбедносните норми, и да се спречат несреќи. Во заштитниот појас не смеат да се градат згради и други објекти, а се ограничуваат и одредени други активности со цел да се осигура безбедното работење на далноводот, но и безбедноста на луѓето. Ова претежно се однесува на земјоделските активности во рамките на ПМ, што вклучува одгледување растенија и дрвја кои достигнуваат височина којашто може да претставува оперативен безбедносен ризик по далноводот²³, или земјоделски техники кои подразбираат употреба на опрема за прскање, како и фиксна или преносна опрема за наводнување.

Исто така, потребно е да се отстранат дрвјата и вегетацијата од просторот со првенство на минување, заради безбедно работење на далноводот. Затоа, во подрачја со шуми и шумско земјиште, ќе биде

²¹ Правилник за изградба на надземни електроенергетски водови со номинален напон од 1 kV до 400 kV (Службен весник на РМ бр. 25 од 1.2.2019)

²² Мрежни правила на МЕПСО (2021) [Реф. 9]

²³ Согласно важечката регулатива, минималната вертикална чистина за работење на далноводот во поглед на вегетацијата, дрвата и сл. изнесува 3.0 метри.

потребно да се изврши расчистување на обете страни од далноводите во рамките на заштитниот појас, согласно правилата дефинирани со релевантното македонско законодавство.²⁴

3.4 Вид и класирање на засегнатото земјиште според Агенција за катастар на недвижности

Земјиштето што се користи или може да се користи за каков било вид на земјоделско, шумско или друго производство се запишува како катастарска култура.

Според начинот на употреба на земјиштето, земјиштето се класира како плодно, неплодно и земјиште под води.

Постојат три вида на земјиште:

- 1) плодно земјиште;
- 2) неплодно земјиште; и
- 3) земјиште под води.

Плодното земјиште се распоредува како: - ниви, ниви под оранжерии; ниви под помошни објекти; ниви под објекти за примарна обработка на земјоделски производи; оризови ниви; градини; овоштарници; лозја; ливади; пасишта; шуми; и трстици и мочуришта

Неплодното земјиште се распоредува како: природно неплодно земјиште и вештачко неплодно земјиште. Во природно неплодно земјиште спаѓаат: долови; камењари; плажи; и друго природно неплодно земјиште. Вештачко неплодно земјиште претставува земјиште за кое е донесен урбанистички план или урбанистичко-планска документација. Во вештачко неплодно земјиште спаѓа:

1. градежно неизградено земјиште (ГНЗ); и
2. градежно изградено земјиште (ГИЗ): земјиште под зграда (ЗПЗ) и земјиште под објект (ЗПО).

Плодното земјиште (ПЗ) се распоредува во осум катастарски класи. Земјиштето за секоја катастарска култура што е со најдобра плодност се распоредува во прва класа, земјиштето што има непосредно послаба плодност се распоредува во втора класа и така редоследно до осмата (катастарска) класа. Неплодното земјиште (НЗ) и земјиштето под води не се распоредуваат во катастарски класи. Катастарската култура на плодните земјишта ја утврдува Агенцијата за катастарот на недвижности (АКН).

При утврдувањето на катастарската култура овоштарник, лозје и шума, не се зема во предвид нивната старост и поредност.

Земјиштето покриено со шумски дрва, како и земјиштето обраснато со грмушки, смреки, макија, глог и слично и со деградирани шуми, се смета за шумско земјиште и се класира во катастарска култура шума. Одделни стебла засадени надалеку, односно осамени дрвја, не се земаат како посебна катастарска култура, туку се распоредуваат во катастарската култура на парцелата на која се наоѓаат.

Следниве катастарски култури беа забележани при геодетските и земјоделските премери што беа направени за потребите на Проектот.

- Нива е земјоделско земјиште на кое се одгледуваат постојано или повремено во плодород следните полјоделски култури: пченица, јачмен, овес, 'рж, пченка, компир, луцерка, детелина, добиточна репка, афион, памук, лен, коноп, тутун, шеќерна репка, маслодајна

²⁴ Правилник за изградба на надземни електроенергетски водови со номинален напон од 1 kV до 400 kV (Службен весник на РМ бр. 25 од 1.2.2019)

репка, сусам, сончоглед, наут, леќа и друго и се обработува најмалку еднаш во 5 години, како и овошните, лозовите и шумските расадници, култивираниите врбаи за производство на прачки, јагодарници, расадниците на црници што служат за одгледување на свилена буба, хмељ и друго;

- Градина е земјоделско земјиште на кое се одгледуваат градинарски култури: домати, пипер, зелка, праз, кромид, морков, магнонос, боранија, како и земјиште засадено со цвеќе и украсни растенија кои се користат за продажба, расадници под украсни растенија и друго, а за чие одгледување е потребно да има услови за наводнување (природни или вештачки);
- Овоштарник е земјоделско земјиште на кое се засадени овошни култури, маслинови насади, насади од малина, капина, како и јаткасто овошје кое се користи за добивање плодови;
- Лозје е земјоделско земјиште на кое е засадена лоза, калемена или директно родна;
- Ливада е земјоделско земјиште на кое расте природна трева што се коси редовно;
- Пасиште е земјоделско земјиште на кое расте природна трева што служи исклучиво за испаша на добиток;
- Шума е земјиште на кое расте шумско дрво со намена за користење на дрвната маса.

Според сопственичкиот статус, засегащото земјиште може да се подели во две категории:

- 1) земјиште во сопственост на приватни лица: еден или повеќе сопственици; и
- 2) земјиште во сопственост на Владата на РСМ.

Земјиштето што е во сопственост на приватни физички или правни лица мора да се обесштети во процесот на експропријација. Земјиштето што е во сопственост на Владата не мора да се плати при неговото стекнување, поради сопственичкиот статус на МЕПСО, бидејќи Владата на Република Северна Македонија е сопственикот на ова претпријатие.

3.5 Постапката за експропријација

Подолу е прикажана постапката за експропријација, чекор по чекор, како што е дефинирана со Законот за експропријација.

- Постапката за експропријација започнува со поднесување на предлогот за експропријација (предлог) до органот за експропријација (односно, државниот правобранител го поднесува предлогот во името на државата до органот на државната управа надлежен за имотно-правните работи при Министерството за финансии).
- Органот за експропријација го доставува предлогот за експропријација (доколку се исполнети сите законски услови) до сопственикот и до носителите на други имотни права на недвижноста за која се предлага експропријација во рок од пет дена од денот на приемот на предлогот. (Приемот на оваа информација се смета за датум на пресек за сопствениците, бидејќи вложувањата направени после овој датум не се обесштетуваат.) Органот за експропријација, исто така, доставува и геодетскиот елаборат до Агенцијата за катастар на недвижности, заради прибележување на предлогот за експропријација, во рамките на истиот рок.
- Органот е должен по доставувањето на предлогот за експропријација до сопственикот на недвижноста или носителите на други имотни права на недвижноста, да закаже и одржи расправа по предлогот, најдоцна во рок од 15 дена од денот на доставувањето на

предлогот на сопственикот на недвижноста или носителите на други имотни права на недвижноста.

- На расправата пред органот за експропријација се утврдуваат постоењето на јавниот интерес, правото на сопственост и другите имотни права, видот и висината на предложениот надоместок, како и други факти и околности од значење за експропријацијата. Расправата може да заврши со спогодба за надоместок (порамнување), со што се завршува постапката за експропријација, а спогодбата претставува извршна исправа за пренос на имотните права на КЕ и исплата на правото на надоместок.
- Ако не се постигне спогодба за време на расправата, органот за експропријација ќе донесе решение за експропријација кое ќе содржи податоци за: предлагачот на експропријацијата, недвижноста што се експроприра, сопственикот на недвижноста и планираната градба од јавен интерес. Решението за експропријација мора да се донесе во рок од 30 дена по приемот на предлогот (доколку се исполнети правните услови и не дојде до порамнување).
- Против решението за експропријација може да се поднесе тужба до Управниот суд во рок од 15 дена од денот на доставувањето на решението, при што судот е должен да донесе одлука по тужбата во рок од 41 ден (11 дена да ги прибави документите од органот за експропријација и 30 дена за да донесе одлука). Одлуката може да се обжали пред Вишиот управен суд, којшто има рок од дополнителни 30 дена да одлучи по жалбата.
- КЕ може да го земе експроприраниот имот во владение во рок од 8 дена од правосилноста на решението за експропријација или согласно договореното со спогодбата за надоместок.
- Предлагачот на експропријацијата и сопственикот може да постигнат спогодба за надоместок сè дури решението за експропријација не стане правосилно. Доколку во тој рок не се постигне спогодба, органот за експропријација ќе одржи уште една расправа, во рок од 8 дена од денот на правосилноста на решението, со цел да се постигне спогодба за надоместок.
- Доколку на расправата за постигнување на спогодбата не се постигне никаква спогодба за надоместок, органот за експропријација е должен предметот, заедно со сите списи, да го достави до надлежниот суд во рок од 8 дена по расправата. Постапката пред надлежниот суд се врши согласно одредбите од Законот за вонсудско спогодување, при што постои и право на жалба пред повисокиот суд.
- Предлагачот на експропријацијата е должен во рок од 30 дена од потпишувањето на спогодбата за надоместок или од правосилноста на одлуката на судот за надомест, да го исплати надоместокот во пари, односно да ја предаде недвижноста што се дава како надоместок за експроприраната недвижност (а за доцнењето на исплатата, се пресметува и затезна камата).

3.6 Меѓународни барања

Прашањето на откуп на земјиштето и преселување се дефинира во БУ5 на Политиката за животната средина и социјалните аспекти на ЕБОР од 2019 година. Во БУ5, „Откуп на земјиштето, ограничување на употребата на земјиштето, и недоброволно преселување“ се вели дека „недоброволното преселување се однесува и на физичко раселување (преместување или загуба на живеалиште) и економско раселување (загуба на имот или средства и/или загуба на пристапот до имот или средства,

што води до загуба на изворите на приходување и средствата за живеачка), како резултат на откуп на земјиштето и/или ограничување на употребата на земјиштето поврзани со проектот.

Преселувањето се смета за недоброволно кога засегнатите лица и заедници немаат право да го одбијат откупот на земјиштето кое доведува до нивно раселување.

Клучните цели на БУ5 се:

- да се избегне недоброволното преселување или, кога не може да се избегне, да се минимизира недоброволното преселување, така што ќе се разгледаат алтернативни решенија и локации за проектот;
- да се избегне присилното иселување;
- да се ублажат неизбежните штетни социјални и економски влијанија од недоброволното преселување на засегнатите лица преку: (i) обезбедување благовремено обесштетување за загубените средства во полн износ на заменскиот трошок, и (ii) водење сметка откупот на земјиштето, ограничувањето на употребата на земјиштето, другите средства и природните ресурси и недоброволното преселување да се спроведат со значително консултирање, учествување и информирање на јавноста во согласност со барањата од БУ10;
- да се подобрат, или како минимум, да се возобноват изворите на приходување и животниот стандард на засегнатите лица во однос на нивото пред раселувањето;
- да се подобрат условите за живеење на физички раселените лица преку обезбедување соодветно домување (вклучувајќи ги и основните комунални услуги), со осигурување владение врз локацијата на доселување, вклучително и за тие лица кои немаат законски препознатливи формални или неформални права врз земјиштето (а коишто се присутни на подрачјето зафатено со проектот на датумот на пресекот);
- да се изнајдат посебни решенија за да им се помогне на маргинализираните или ранливите лица или групи (коишто се присутни на подрачјето зафатено со проектот на датумот на пресекот), коишто може да бидат погодени од преселувањето понеповолно во однос на другите лица, и кои може да имаат намалена способност да побараат или искористат помош за обезбедување на нивната живеачка, и други развојни придобивки, при што предвид треба да се земе и нивниот пол; и
- да се воспостави механизам за поплаки за да се примат и благовремено да се решат конкретните причини за загриженост изјавени од страна на раселените лица во врска со надоместокот и преселувањето, вклучувајќи и механизам за обесштетување, наменет за непристрасно решавање на спорите.

3.7 Анализа на јазовите

Клучните јазови помеѓу националниот Закон за експропријација на РСМ и БУ5 на ЕБОР релевантни за Проектот се резимирани во табелата подолу. Преселувањето и обесштетувањето на засегнатите лица ќе се врши во согласност со важечката национална законска рамка и барањето за успешност бр. 5 од Политиката за животната средина и социјалните аспекти на ЕБОР од 2019 година. Кога ќе се најде на недоследност помеѓу националното законодавство и барањата на ЕБОР, ќе се примени построгиот од двата стандарди. Овој документ (вклучувајќи ја и последователната матрица на правата и критериумите за квалификуваност) содржат мерки за премостување на овие јазови.

Клучни аспекти	Национално законодавство	Барањата од БУ5 на ЕБОР	Мерка за премостување на јазот
Инструменти за преселување, попис и социоекономско истражување	<p>Геодетскиот елаборат содржи детален попис на имотите што треба да се експроприраат, како и податоци за нивните локации и за лицата кои имаат формални законски права врз овие имоти.</p> <p>Специјализираниот Извештај од процената ги дава проценетите вредности на засегнатите имоти (земјиште, земјоделски култури и дрвја, недвижни средства).</p> <p>Не е изработена социоекономска студија.</p>	<p>Се предвидува изработка на ПП (врз основа на РОЗП), пописна анкета и социоекономска студија.</p> <p>Студијата треба да содржи информации за: (i) сегашните жители во засегнатото подрачје; (ii) карактеристиките на иселените домаќинства и нивниот животен стандард и извори на приходување; (iii) големината на очекуваните загуби и степенот на раселувањето; и (iv) информации за ранливи групи и лица.</p>	<p>ПП мора да се изработи во согласност со барање БУ5 од ПЖСС на ЕБОР, како и во согласност со законските барања. Спроведувањето на пописот е потребно за да се идентификуваат лицата што ќе бидат засегнати од Проектот (вклучувајќи ги и лицата што не се евидентирани согласно националните процедури).</p> <p>Спроведувањето на пописната анкета за лица и домаќинства е неопходна и за утврдување на карактеристиките на иселените домаќинства, вклучувајќи го и нивниот животен стандард, степенот на ранливост, утврдување на појдовните состојби за потребите на следење и оценување, како и за поставување на датумот на пресекот.</p> <p>Проектите финансирани од ЕБОР мора да изработат социоекономска студија со цел да се вклучат правата коишто не се опфатени со националното законодавство, вклучувајќи ги и: парична помош во транзициониот период, возобновувањето на изворите на приходување и др.</p> <p>МЕРСО ќе ангажира надворешно лице (консултант) којшто ќе ја направи социоекономската студија како дел од Планот за преселување. Овој консултант може да го напише и ПП, под услов консултантот да располага со релевантно искуство за БУ5.</p>
Јавни консултации	<p>Формалните сопственици се контактираат само при самиот процес на експропријација; не постои барање за водење јавна консултација освен во фазата на просторно планирање согласно Законот за градење.</p> <p>Сите сопственици чиито сегашни адреси не се наведени во официјалната евиденција се исклучуваат од</p>	<p>Треба да се спроведе целисходно консултирање со засегнатите страни и заедници, локалните власти и другите засегнати страни во текот на подготвувањето и спроведувањето на инструментите за преселување.</p>	<p>Националното законодавство не бара да се спроведат јавни консултации со засегнатите лица и заедници во тој степен и со толкав досег како што е предвидено со БУ5, и БУ1 и БУ10.</p> <p>Заемопримачот ќе ги објави РОЗП и ПП на ЛЗП и засегнатите страни и ќе одржи средби за</p>

Клучни аспекти	Национално законодавство	Барањата од БУ5 на ЕБОР	Мерка за премостување на јазот
	известувањето за експропријацијата.		консултација како што се опишани во соодветното поглавје од РОЗП.
Квалификуваност за надоместок	Законот за експропријација признава квалификуваност на лицата коишто имаат формални законски права врз земјиштето и објектите, како што се запишани во АКН, како и на лицата чишто права се утврдени согласно националното законодавство (фактичка сопственост).	Но, ПЖСС на ЕБОР прифаќа дека и лицата кои немаат законски препознатливи формални или неформални права врз земјиштето, но коишто на датумот на пресекот живеат на тоа земјиште, може да се квалификуваат за помош за рехабилитација и надоместок за загуба на неземјишни средства по заменска вредност.	Треба да се исполнат барањата од БУ5%, вклучувајќи го и надоместокот за лицата без утврдени законски права. Надоместокот и помошта на ЛЗП без законски формални или неформални права се даваат според начелата и правата наведени во матрицата на правата од оваа РОЗП, доколку се присутни во подрачјето зафатено од Проектот на датумот на пресекот. Се врши попис и процена на нивните засегнати имот и се евидентираат сите мерки во внатрешни периодични (месечни или квартални) извештаи за напредокот на проектот.
Методологија за процена заради утврдување на надоместокот за имотот	Надоместокот за загубата на имотите и средствата треба да биде најмалку еднаква на пазарните цени. Од износот на надоместокот се одбива износот на амортизацијата (или се вклучува во процената со намалување на проценетата пазарна вредност).	Надоместокот треба да биде еднаков на полниот износ на заменскиот трошок без амортизација.	Надоместокот и помошта на ЛЗП ќе биде најмалку еднаква на заменската вредност, како што е дадена во матрицата на правата од оваа РОЗП, со цел да се обезбеди полниот износ на заменскиот трошок.
Поддршка во транзициониот период	Националниот Закон за експропријација не предвидува никаква поддршка во транзициониот период.	Поддршката во транзициониот период им се обезбедува, според потребите, на сите економски раселени лица, врз основа на разумна процена на времето потребно да се возобнови способноста за приходување, нивото на производство и животниот стандард.	Заемопримачот ќе се погрижи раселените лица да добијат транзициона поддршка согласно правата од оваа РОЗП.
Надоместување на загубата на средствата за живеачка / изворите на приходување	Загубата на придонесите и приходите за работниците и вработени не се посебно наведени во законот.	Засегнатите вработени ќе добијат помош за привремена загуба на платите и, по потреба, помош за изнаоѓање на алтернативни можности за вработување.	Во ПП специфичен за локацијата ќе се вклучат и мерки и ќе се предвидат помош и поддршка сразмерни на влијанието, како начин да се премости јазот, при што сите мерки мора да се потврдат и документираат на ниво задоволително за ЕБОР.
Механизам за решавање на	Не постои барање да се воведат посебен Механизам за	Мора да се воведат соодветни, достапни и	Заемопримачот ќе воспостави Механизам за

Клучни аспекти	Национално законодавство	Барањата од БУ5 на ЕБОР	Мерка за премостување на јазот
поплаки (МРП)	решавање на поплаки, покрај механизмите што веќе постојат на институционално ниво.	пристапни процедури за решавање на спорови со трети страни кои произлегуваат од преселувањето; со овие механизми за поплака треба да се земе предвид достапноста на правосудните механизми, како и традиционалните механизми и механизмите засновани во заедницата.	поплаки којшто ќе биде специфичен за Проектот и сразмерен на влијанијата, како што е опишано во РОЗП.
Следење и оценување	Националното законодавство не бара од КЕ да спроведе посебни процедури за следење во односна експропријацијата.	Заемопримачот е одговорен за соодветно следење и оценување на активностите предвидени со инструментите за преселување.	Заемопримачот ќе биде одговорен за следење во согласност со барањата наведени во РОЗП и ПП.

Табела 3.1: Анализа на јазовите помеѓу БУ5 на ПЖСС на ЕБОР и законодавството за експропријација на РСМ

4. План за откуп на земјиштето и преселување

4.1 Квалификуваност и права

При составување на документацијата за оцената на влијанието врз ЖСС беа користени следниве извори на информации:

- Информации од носителот на проектот (МЕПСО);
- Информации од инженерскиот тим на Проектот;
- Информации од законските засегнати страни и други заинтересирани страни;
- Објавени информации, вклучувајќи ги и релевантните национални / регионални / локални планови.
- Необјавени евиденции ставени на располагање од страна на засегнатите страни;
- Релевантни топографски и тематски мапи; и
- Теренски посети и анкети спроведени за потребите на оцената на влијанието врз ЖСС.

4.1.1 Квалификуваност

Основното начело што се следи во оваа РОЗП е дека на ЛЗП треба да им се помогне во нивните напори да го подобрат својот животен стандард, способноста за приходување и нивото на производство, или барем да се возобноват на ниво од пред Проектот, при што немањето формален имотен лист не ги исклучува лицата да се квалификуваат да добијат надомест и/или помош за рехабилитација.

Засегнатите лица може да се групираат како лица:

- A. коишто имаат формални законски права врз земјиштето и средствата;
- B. коишто немаат формални законски права врз земјиштето или средствата, но кои полагаат неформални права врз земјиштето или средствата коишто се препознаени или препознатливи согласно националното законодавство; или
- C. коишто немаат законски препознатливи формални или неформални права врз земјиштето или средствата, но коишто живеат на земјиштето или ги користат средствата.

Засегнатите лица кои **имаат формални законски права врз земјиштето и средствата** се оние лица кои располагаат со формална документација согласно националното законодавство за да ги докажат своите права, или за кои во националното законодавство е конкретно утврдено дека не е потребна документација. Во наједноставен случај, имотот е запишан на името на лицето или заедницата. Во други случаи, лицата имаат закуп врз земјиштето, од што им произлегуваат законските права.

Засегнатите лица кои **немаат формални права врз земјиштето или средствата**, но кои имаат законски препознаени или препознатливи неформални права согласно националното законодавство, може да спаѓаат во неколку групи. Можно е да го користеле земјиштето со генерации без формална документација согласно обичајните или традиционалните начини на владение коишто се прифатени во заедницата и се признаени со националното законодавство. Во други случаи, можно е никогаш да немале формален имотен лист, или пак документите им се нецелосни или изгубени. Можно е да имаат неформално право на владение бидејќи го населувале земјиштето одреден временски период дефиниран со националното законодавство, без при тоа формалниот сопственик да им го оспорува

населувањето на таа локација. Во такви случаи, националното законодавство обично располага со законски процедури според кои таквото неформално право може да се препознае.

Засегнатите лица коишто **немаат законски препознатливи формални или неформални права врз земјиштето или средствата**, но коишто живеат на земјиштето или ги користат средствата, се квалификуваат за помош согласно БУ5. Тука може да станува збор за сезонските корисници на ресурсите, како што се овчарите, говедарите, рибарите или ловците (макар што, ако правата на таквите корисници се препознаени согласно националното законодавство, тие може да влезат и во категоријата (А) или (Б)). Може да станува збор и за лица кои живеат на земјиштето спротивно на важечките законски прописи. Засегнатите лица од оваа група не се квалификуваат за надоместок за земјиште, но се квалификуваат за преселување, помош за приходување и надоместок за средствата согласно БУ5.

Сите ЛЗП што живееле во проектната област поред датумот на пресекот ќе се земат предвид за надоместок на нивните загуби и/или преселување или за друг вид потребна помош. Немањето законски права или формални имотни листови не ги дисквалификува од користењето на помошта.

МЕПСО не е обврзан да ги обесштети или да им помогне на лицата коишто ќе навлезат во проектната област после датумот на пресекот, под услов датумот на пресекот да бил јасно утврден и јавно објавен.

4.1.2 Права

Откупот на земјиштето и преселувањето ќе се врши според рамката за обесштетување и права којашто, пак, е во согласност со македонските закони и прописи и БУ5 на ЕБОР. Кога постои разлика меѓу нив, ќе се примени она право коешто е најповолно за ЛЗП, како што е наведено во Матрицата на правата подолу. При утврдување на надоместоците во фазата на подготовка на Проектот, матрицата на правата и описот на надоместоците соодветно ќе се ревидира и ажурира.

Следниве се дефинициите што се користат во оваа РОЗП:

- **Попис** значи пребројување на лицата засегнати со откупот на земјиштето во смисла на загуба на средствата, заедно со попис на средствата што овие лица ќе ги загубат. Со пописот, исто така, се добиваат и основни социоекономски податоци. Датумот на пописот претставува датум на пресек за евидентирање на лицата од заедницата што се наоѓаат во проектната област, кои може да добијат надоместок за загуба на средствата и/или помош за преселување и рехабилитација.
- **Датум на пресек** значи датумот после кој ниту едно лице што ќе се насели во проектната област нема да се квалификува за добивање надоместок заради откуп на земјиштето и преселување. Датумот на пресек за одредување квалификуваност за надоместок или друга помош има за цел да се спречи повреда на законските прописи од страна на опортунистички доселеници.
- **Надоместок (обесштетување)** значи заменскиот трошок (пазарна вредност ПЛУС трошокот на трансакцијата) што се плаќа во замена за средствата што Проектот ги стекнува. Кога не може да се избегне откуп на земјиштето или ограничување на употребата на земјиштето (без разлика дали е трајни или времено), Заемопримачот ќе им понуди на засегнатите лица надоместок во висина на заменскиот трошок, како и друга помош што може да биде потребна за да им се помогне на овие лица да ги подобрат, или барем да ги возобноват на старо ниво, животниот стандард и изворите на приходување.
- **Помош за преселување** значи помош што се состои од наоѓање работа, обука за работното место, и други форми на поддршка, што ќе им овозможи на раселените лица,

коишто ги изгубиле своите извори на приходување како последица на преселувањето, да го подобрат, или барем да го возобноват животниот стандард на претпроектно ниво.

Матрицата на правата се заснова на премисата дека преселувањето, рехабилитацијата и програмата за надоместоци треба да го подобри, или барем да го врати на претпроектно ниво, животниот стандард на ЛЗП, и да го осигура нивното учество во проектните придобивки. Тоа се огледа во следниве начела на обесштетување.

Вреднување на надоместокот за загубите. Методологија што се користи за одредување на вредноста на загубите со цел да се одреди нивниот заменски трошок; како и опис на предложените видови и износи на надоместоци за земјиштето, природните ресурси и други средства согласно националното законодавство, како и сите други дополнителни мерки што се потребни за да се постигне заменскиот трошок за нив.

Надоместок. ЛЗП ќе бидат обесштетени во полн износ на заменскиот трошок без амортизација и ќе се преместат или преселат во консултација со нив, и само по консултација со нив. Првичните износи за надоместување на заменските трошоци ќе им се предложат на ЛЗП со цел да им се даде можност да ги споредат со претежните пазарни вредности. ЛЗП ќе бидат ослободени од сите такси и даноци за пренос на земјиштето и/или куќите или, во спротивно, овие такси и даноци ќе се вклучат во пакетот за обесштетување за земјиштето и/или куќите. Надлежните органи на власта ќе им укажат поповолен третман на ЛЗП за самостојно реконструирање на своите куќи, како и за добивање на потребните имотни листови и службени уверенија. Ова важи за во случај да дојде до преселување на домовите.

Паричен надоместок. Исплатата на паричен надоместок во готово за загубени средства може да биде соодветна кога: (а) изворите на приходување се засновани на земјиштето, но земјиштето што се зафаќа за проектните цели е само мал дел од засегнатите средства, а остатокот е економски одржлив; (б) постојат активни пазари на земјиште, куќи и работна сила, ЛЗП ги користат овие пазари, и постои доволно голема понуда на земјишта и куќи; или (в) изворите на приходување не се засновани на земјиштето. Износите на паричниот надоместок треба да бидат доволно големи за да се замени загубеното земјиште и другите средства во полн износ на заменскиот трошок на локалните пазари, сметано до датумот на пресекот. Надоместок во готовина за сите станбени, деловни и други објекти ќе се исплаќа во висина на заменскиот трошок за овие градби, без амортизација за градбите, и без одбитоци за реупотребливи материјали.

Консултирање и планирање. ПП ќе се изработи и спроведе во консултација со ЛЗП. Ќе се води грижа за ефективно и благовремено осмислување, планирање и спроведување на мерките за преселување и рехабилитација со цел да се избегнат непотребните одолжувања и последователните потешкотии за ЛЗП.

Рокови. Програмите за преселување, обесштетување и рехабилитација за ЛЗП ќе се изведат во такви рокови што да се гарантира достапноста на новото земјиште и новите домови пред започнувањето на Проектот или градежните работи. **Расчистување на теренот нема да започне пред ЛЗП да добијат надоместоци и помош за рехабилитација во согласност со локалното законодавство и БУБ.**

Следење. Ќе се воспостават институционални механизми за внатрешно и надворешно следење на сите важни активности за откуп на земјиштето.

На следнава табела е прикажана матрицата на правата и надоместоците.

Средство што се стекнува	Вид на влијание / ризик	Лице носител на правото	Правно на надоместок
Земјоделско земјиште	Без преселување: Помалку од 25% од земјиштето е засегнато. Остатокот од земјиштето	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок, вклучувајќи ги и трансакциските купопродажни трошоци, за засегнатото земјиште, во

	останува економски одржливо.		најмалку еднаков износ на пазарната вредност или заменско земјиште во полн износ на заменската вредност, со ист или подобар квалитет.
	Без преселување: Помеѓу 25% и 50% од земјиштето е засегнато. Остатокот од земјиштето останува економски одржливо.	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок, вклучувајќи ги и трансакциските купопродажни трошоци, за засегнатото земјиште, во најмалку еднаков износ на пазарната вредност или заменско земјиште во полн износ на заменската вредност, со ист или подобар квалитет.
	Со преселување: Над 50% од земјиштето е загубено. Остатокот од земјиштето повеќе не е одржливо.	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок еднаков на заменската вредност на земјиштето, плус надомест за преселба и привремено сместување. Пакет за возобновување на приходувањето (пристап до кредити/заеми до првата следна жетва/обука за алтернативно работно место) доколку е засегната и живеачката. ЛЗП може да побараат да се експроприра целото земјиште, без оглед колку е голем делот што е засегнат. Обезбедување заменско земјиште во полна заменска вредност со ист или подобар квалитет.
Градежно земјиште	Без преселување: Помалку од 25% од земјиштето е засегнато. Остатокот од земјиштето останува економски одржливо.	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок, вклучувајќи ги и трансакциските купопродажни трошоци, за засегнатото земјиште, во најмалку еднаков износ на пазарната вредност или заменско земјиште во полн износ на заменската вредност, со ист или подобар квалитет.
	Без преселување: Помеѓу 25% и 50% од земјиштето е засегнато. Остатокот од земјиштето останува економски одржливо.	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок, вклучувајќи ги и трансакциските купопродажни трошоци, за засегнатото земјиште, во најмалку еднаков износ на пазарната вредност или заменско земјиште во полн износ на заменската вредност, со ист или подобар квалитет.
	Со преселување: Над 50% од земјиштето е загубено. Остатокот од земјиштето повеќе не е одржливо.	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок еднаков на заменската вредност на земјиштето, плус надомест за преселба и привремено сместување. Пакет за возобновување на приходувањето (пристап до кредити/заеми до првата следна жетва/обука за алтернативно работно место) доколку е засегната и живеачката. ЛЗП може да побараат да се експроприра целото земјиште,

			без оглед колку е голем делот што е засегнат. Обезбедување заменско земјиште во полна заменска вредност со ист или подобар квалитет.
	Без преселување: Помалку од 25% од земјиштето е засегнато. Остатокот од земјиштето останува економски одржливо.	Сопственикот на земјиштето.	Паричен надоместок, вклучувајќи ги и трансакциските купопродажни трошоци, за засегнатото земјиште, во најмалку еднаков износ на пазарната вредност или заменско земјиште во полн износ на заменската вредност, со ист или подобар квалитет.
Објекти	Помошни објекти, како што се гаражи, огради, бунари, бедеми и сл.	Формални и неформални сопственици/корисници.	Надомест во износ на полна заменска вредност. За бесправно изградените објекти, се плаќаат трошоците за материјалот и унапредување. И во обата случаи, надоместокот мора да ги покрие трошоците за повторна изградба на објектите.
Дрвја/земјоделски култури	Дрвја/култури што се загубени.	Сопственикот / закупацот / неформалните корисници на земјиштето.	Паричен надоместок во полн износ на вредноста зависно од видот, староста и продуктивноста на засегнатите дрвја/култури.
Загуба на деловен приход и/или извори на приходување поврзани со загуба на дрвјата/културите или други проектни влијанија (економско раселување).	Загуба или намалување на приходувањето	Сопственикот / закупацот / неформалните корисници / вработените.	Паричен надоместок за загубениот нето приход во текот на транзициониот период (до повторното воспоставување на деловните/економските активности на друга локација). И Помош за возобновувањето на изворите на приходување, како што се: * Обезбедување механизација и опрема за подобрување на земјоделството. * Обезбедување обуки за доквалификација. * Пристап до работни места. * Обезбедување лични документи.
Привремен откуп на земјиштето.	Привремен откуп.	ЛЗП (сопственикот, корисникот или бесправниот корисник).	Паричен надоместок за секое засегнато средство (на пр., урната меѓа, отстранети дрвја).
Ранливи групи	Зголемена ранливост.	Маргинализирани групи, како што се лицата со попреченост, постарите лица, едночлените домаќинства, лицата што живеат под границата на сиромаштијата, етничките малцинства, лицата без пристап до интернет и други особености што ги прават ранливи.	На оваа група ќе ѝ се даде дополнителна финансиска помош за да се осигура дека нема да поминат полошо после Проектот и дека ќе можат да си ја одржат и возобноват својата живеачка.

Табела 4.1: Матрица на права и надоместоци

4.2 Процена на засегнатите средства

Процената на земјиштето ја врши комисија од експерти проценители ангажирани за таа цел. Во консултација со Управата за јавни приходи се прибираат споредливи податоци за цените, коишто се извлекуваат од неодамна склучените договори за купопродажба на земјиште во регионот. Пазарната вредност што општината предлага да ја обезбеди претставува соодветен надоместок за имотот што се експроприра. Општината смета дека предложената пазарна вредност е правична и разумна, и ќе биде соодветна за засегнатите лица да купат алтернативно земјиште со иста големина и квалитет во регионот.

Објектите се проценуваат врз основа на цената на градежниот материјал од којшто се изградени. Пазарната цена е најсигурниот начин да се одреди вредноста на градбите коишто се користат за комерцијална употреба, т.е. киосци, продавници, работилници или комерцијални претпријатија.

Методологијата за процена на недвижности е опишана во **Методологијата за процена на пазарната вредност на недвижен имот**²⁵.

Пазарната вредност на земјоделско земјиште, шуми и пасишта се одредува во согласност со просечната цена на извршените купопродажи на земјиште во текот на претходната година. Доколку не биле извршени купопродажи на земјиште во конкретната општина во претходната година, како пазарна вредност се зема просечниот надомест за m² експроприрано земјоделско земјиште во општината. Доколку сè уште не се најдат доволно податоци за купено или експроприрано земјиште во претходната година во конкретната општина, тогаш предвид се земаат цените од соседните општини.

Во текот на постапката за проценување, ќе се консултираат ЛЗП, локалните функционери и релевантните владини установи (како што е Катастарот).

Предвид ќе се земат следниве водечки начела за процена. Во поглед на земјиштето и објектите, заменска вредност се дефинира на следниов начин:

- За земјоделско земјиште, се зема пазарната вредност пред проектот или пред преселувањето, и тоа повисоката од тие две, на земјиште со иста продуктивност или употреба што се наоѓа во близина на засегнатото земјиште, плус трошоците за подготовка на земјиштето до ниво слично на засегнатото земјиште, плус трошоците за сите давачки за упис и пренос на земјиштето.
- За земјиште во близина на населено место, се зема пазарната вредност, пред преселувањето, на земјиште со еднаква големина и употреба, со слични или подобри јавни инфраструктурни објекти и услуги, и што се наоѓа во близина на засегнатото земјиште, плус трошоците за сите давачки за упис и пренос на земјиштето.
- За куќи и други објекти, се зема пазарната вредност на материјалот потребен да се изгради заменскиот објект со површина и квалитет слични или подобри од тие на засегнатите објекти, или за поправка на делумно засегнатиот објект, плус трошокот за превоз на градежниот материјал до градилиштето, плус трошокот за работната сила и хонорарот за изведувачот, плус трошокот за сите давачки за упис и пренос на објектот.

При одредување на заменскиот трошок што треба да му се надомести на ЛЗП, не се земаат предвид амортизацијата на средството или вредноста на реупотребливите материјали, ниту пак вредноста на придобивките што ќе се добијат од проектот не се одбива од вредноста на засегнатото средство. Кога

²⁵ Службен весник на Република Македонија бр. 54/12, 17/13, 21/13, 142/14

домашното право не соодветствува на стандардот за надоместување во полн износ на заменскиот трошок, ќе се применуваат насоките и техничките спецификации на ЕБОР/МФИ за обесштетување во износ на заменскиот трошок.

Надоместокот за земјиштето, објектите, деловните субјекти, доградбите и другите времени средства ќе се заснова процена на пазарот, процена на продуктивноста, договорените порамнувања, процена на материјалите и работната сила, одлагањето на реупотребливите материјали и други давачки што мора да се платат. Треба да се напомене дека немањето имотни листови, лиценци и дозволи не е пречка за добивање на обесштетување.

4.3 Датум на пресек

Националните закони предвидуваат датумот на пресекот да биде датумот на доставувањето на барањето за експропријација и негово испорачување на засегнатите законски сопственици (со формални имотни листови). Согласно БУ5, според кое предвид се земаат и неформалните корисници и сопственици, датумот на пресекот е датумот кога ќе се започне со вршење на пописот и социоекономската анкета.

Датумот кога ќе се заврши пописот служи како датум на пресек за сите ЛЗП. Сите интервјуирани ЛЗП ќе добијат информации за намерата и целта на датумот на пресекот, како и за активностите што ќе се вршат на земјиштето после датумот на пресекот. Пописот претставува пребројување на лицата засегнати со откупот на земјиштето во смисла на загуба на средствата, заедно со попис на средствата што овие лица ќе ги загубат. Во пописот се вклучуваат и основните социоекономски податоци, кои се собираат преку релевантни социоекономски анкети. Датумот на пописот претставува датум на пресек за евидентирање на лицата од заедницата што се наоѓаат во проектната област, кои може да добијат надоместок за загуба на средствата и/или помош за преселување и рехабилитација.

Со датумот на пресекот се одредува датумот после кој ниту едно лице што ќе се насели во проектната област нема да се квалификува за добивање надоместок заради откуп на земјиштето и преселување. Лицата кои ќе се населат во проектната област после датумот на пресекот не се квалификуваат за надоместок, ниту за ниту еден друг облик на помош за преселување. На сличен начин, и недвижните средства (како што се објектите, посевиите, овошките, шумите) коишто ќе се постават после датумот на пресекот нема да се обесштетуваат.

МЕПСО ќе го објави датумот на пресекот во локалните печатени и електронски медиуми, како и на интернет страниците на засегнатите општини. Освен тоа, одредени информации ќе му се соопштат на локалното население и во форма на летоци поставени на видливо место во засегнатите општини, како и на локалните огласни табли.

4.4 Возобновувањето на изворите на приходување

Согласно БУ5 на ЕБОР, луѓето чијашто живеачка ќе биде засегната од проектот, имаат право на возобновување на изворите на приходување, со цел да им се подобри, или барем да им се возобнови на претпроектно ниво, нивниот животен стандард и нивната живеачка.

МЕПСО ќе организира соодветна поддршка за возобновувањето на изворите на приходување, врз основа на наодите од социоекономското истражување што ќе се спроведе со цел да се измерат и квантифицираат изворите на приходување за кои е веројатно дека ќе претрпат влијание од Проектот. Таквата поддршка може да подразбира помош за идентификување и пристапување до други активности за приходување; поддршка за земјоделски развој, како што е идентификување на

унапредувања кои ќе им помогнат на ЛЗП да си ги зголемат приносите и приходите; помош за пристап до обуки, развивање на вештините, можности за вработување и сл.

5. Решенија за спроведување

5.1 Процес на изработка и одобрување на ПП

МЕПСО, доколку е потребно, ќе изработи ПП. Деталноста на ПП може да варира, зависно од обемот и сложеноста на преселувањата.

Главните активности од ПП што ќе треба да се спроведат се, меѓу другите:

- Идентификување и консултирање на ЛЗП;
- Пописна анкета и евидентирање на загубите на ЛЗП;
- Процена на загубените средства;
- Изработка на матрица на надоместоци;
- Подготовка на индикативен буџет за спроведување;

Нацрт-ПП ќе ѝ се достави на ЕБОР на увид и одобрување, по што ЕСП може да го објави заради јавните консултации, откако претходно ќе ги редактира приватните и чувствителните податоци. По финализирањето, конечниот ПП ќе му се достави на ЕБОР. Откако ЕБОР ќе го одобри, МЕПСО повторно ќе го објави ПП.

5.1.1 Единица за спроведување на ПП

За оцена на влијанијата од Проектот врз хидролошките ресурси во целото сливно подрачје беше употребена типична методологија, како што е прикажано подолу. Оваа методологија вообичаено се користи за видовите проекти слични на овој проект за изградба на далновод, а беше применета со степен на флексибилност, бидејќи оцената на ефектите секогаш ќе зависи од конкретните карактеристики специфични за локацијата коишто мора да се земат предвид. Затоа, кога оцената за целото сливно подрачје предвидува потенцијал за значително влијание (на што одговара умерена до повисока значајност), ќе биде потребно да се направи дополнителна оцена на влијанието пред започнување на изградбата, за да може предвид да се земат аспектите специфични за локацијата.

5.1.2 Жалби и поплаки

На ниво на Проектот ќе се основа **Комисија за решавање на поплаки**, којашто ќе постапува по поплаките и жалбите во однос на преселувањето, и ќе има за цел што помалку од несогласувањата да стигнат до суд. Во Комисијата ќе членува персоналот на Единицата за спроведување на ПП (ЕСП), претставник на засегнатата општина, и 5 претставници од локалните заедници засегнати со Проектот. Слична комисија за решавање на поплаки, составен од претставници на ЕСП, локалните НВО и заедниците, како и независни експерти, ќе се свикува и од страна на ЕСП, од случај до случај, заради решавање на жалбите и поплаките за посложените случаи, како што е физичко преселување.

Процедура: Под надзор на ЕСП, ЕСПП ќе ги вложи сите напори за да се постигне спогодбено порамнување на сите идентификувани проблеми со преселувањата предвидени со ПП на Проектот. Доколку обидот биде неуспешен, ЛЗП може, по сопствена дискреција, да вложи жалба или до судот или до Комисијата за решавање на поплаки. Предложените процедури и механизми ќе им се претставата на ЛЗП и ќе се дискутираат со нив, уште во раните фази на процесот на изработка на ПП. Со цел ефективно да се соберат сите поплаки од потенцијалните ЛЗП, може да се определи и

специфична локација (или локации) за навремено доставување и собирање на сите поплаки. ЛЗП може да изречат поплака усно (при што ваквите поплаки уредно се документираат во моментот на депонирање на поплаката на определеното место) или писмено. Одговорот ќе се даде во рок од две недели по добивањето на поплаката. Доколку случајот нема да се реши на ниво на Комисијата за решавање на поплаки, било која од страните може да ја проследи поплаката до судот. Сите надоместоци што треба да се платат за оваа цел ќе ги плати МЕПСО откако ќе провери дека ЛЗП е корисник на парична социјална помош. Сите други ЛЗП ќе бидат одговорни за своите сопствени трошоци.

Сите поплаки поврзани со преселувањето/преместувањето ќе се евидентираат и потврдат во рок од 5 календарски дена, и на нив ќе се одговори во рок од 28 дена. Лицата што ќе поднесат забелешка или поплака, имаат право да побараат нивното име да остане доверливо.

Дијаграмот на Механизмот за решавање на поплаки е поместен во Прилог 2, а пак образецот за поплаки е поместен во Прилог 1. Структурата на Регистарот на поплаки е даден во Прилог 3.

Контакт-податоци за доставување поплаки:

На рака на: Единица за спроведување на Планот за преселување

Оператор на електропреносниот систем на Република Северна Македонија (МЕПСО)

Адреса: ул. Максим Горки бр. 4, Скопје, Северна Македонија

Тел.: + 389 2 314 98 14

Е-пошта: info@mepso.com.mk

5.1.3 Суд

Судот ќе послужи како последно прибежиште за проблеми и грижи во однос на спроведувањето на ПП. Во случаите кога жалбите и поплаките во однос на спроведувањето на ПП и надоместоците нема да се решат спогодбено, и медијацијата на Комисијата за решавање на поплаки ќе се покаже неуспешна, ЛЗП има право да го обжали случајот пред судот, како последно прибежиште. Одлуката на судот ќе се смета за конечна и ќе се изврши.

МЕПСО ќе обезбеди помош за пристап до правда за подносителите на поплаките (ЛЗП).

Спроведувањето на ПП административно ќе се изведе преку постапките за експропријација, но надоместот ќе се одреди според БУ5. Во случај понудениот надомест да го задоволува начелото на заменски трошок, тогаш надоместот се депонира на условна (ескроу) сметка за ЛЗП, и ЛЗП може да оди на суд.

6. Следење и оценување

Главната цел на спроведувањето на ПП е да се подобрат или барем да се возобноват социјалните ресурси и изворите на приходување на ЛЗП на ниво пред Проектот. Со процесот на спроведување треба да се обезбеди постигнување на целта во разумен рок со доделените ресурси. Па затоа, следењето на процесот на ажурирање на ПП, неговото спроведување, и испорачувањето на институционалната и финансиската помош за ЛЗП, е осмислено како составен дел на севкупното функционирање, а управувањето на активностите за преселување редовно ќе се надзира и следи од страна на персоналот на МЕПСО (ЕСП). ЕСП ќе се погрижи за навремено следење на показателите за следење и оценување (процесни показатели, и показатели на испорака и влијание) на активностите за откуп на земјиштето и преселување/ возобновувањето на изворите на приходување.

Целта на следењето и оценувањето е да им се даде фидбек на сите засегнати страни за напредокот постигнат во поглед на навремено и сеопфатно спроведување на ПП, и да се идентификуваат проблемите што е можно порано за да се овозможи благовремено прилагодување на решенијата за спроведување. Целите се:

- Да се провери дали животниот стандард на ЛЗП е возобновен или унапреден;
- Да се провери дали активностите напредуваат согласно распоредот, и дали се почитува навременоста;
- Да се оцени дали мерките за надомест и рехабилитација се доволни;
- Да се идентификуваат проблемите или потенцијалните прашања; и
- Да се идентификуваат начини за брзо ублажување на проблемите.

6.1 Внатрешно следење

ЕСП редовно ќе врши внатрешно следење. Резултатите ќе му се соопштат на ЕБОР преку годишните извештаи, кои ќе содржат поглавје наменето за известување за напредокот на преселувањето / возобновувањето на изворите на приходување / откупот на земјиштето. Конкретните одредници на следењето ќе бидат:

- Бројот на јавните средби и консултации со ЛЗП;
- Состојбата со откупот на земјиштето и исплаќање на надоместокот за земјиште;
- Надоместоци за засегнатите објекти и други средства, според видот;
- Преселување на ЛЗП;
- Исплати за загуба на приходот;
- Избор и доделување на површини за заменско земјиште;
- Активности за возобновување на приходувањето;
- Поплаките и нивното разрешување, вклучувајќи ги и судските случаи; и
- Процентот на сите надоместоци што им се исплатени на засегнатите лица.

ЕСП ќе ги собира погорните информации преку следниве активности:

- Увид во пописните информации за сите ЛЗП;

- Консултации и неформални разговори со ЛЗП;
- Длабински студии на случај;
- Анкета на примерок од ЛЗП;
- Интервјуа со клучните информанти; и
- Јавни средби со заедницата.

6.2 Надворешно следење

ЕБОР повремено ќе врши надворешно следење на спроведувањето на ПП. Исто така, искусен консултант за преселување би требало да направи и надворешна контрола на завршетокот на ПП.

По завршеното спроведување на ПП, ЕСП ќе направи и кратка анкета меѓу ЛЗП за да го оцени нивното задоволство со процесот и резултатите од ПП. Методологијата за ваквата оценка дополнително ќе се разработи во ПП.

Искусен надворешен консултант ангажиран од страна на МЕРСО ќе изврши и надворешна контрола на завршетокот на откупот на земјиштето и преселувањето, за да се одреди дали биле исполнети барањата од БУ5 наведени во ПП.

7. Објавување и учество на ЛЗП

РОЗП и ПП ќе ѝ бидат достапни на увид на јавноста во рок од 30 дена. Конечните верзии и на двата документи ќе бидат јавно достапни во текот на целиот животен циклус на Проектот.

РОЗП е дел од пакетот за објавување информации за овој Проект.

Дигиталните верзии на документите, на македонски и англиски јазик, ќе се објават на интернет страниците на:

- МЕПСО – [проектна интернет страница](#)
- ЕБОР [интернет страница](#)
- Интернет страниците на општините
  - [Струмица](#)
  - [Гевгелија](#)
  - [Валандово](#)

Отпечатени примероци ќе бидат достапни во:

- МЕПСО во Скопје – ул. Максим Горки бр. 4, 1000 Скопје
- Главните простории на сите три засегнати општини

И двата документи ќе им се претстават на ЛЗП во процесот на откуп на земјиштето, особено на ранливите групи²⁶ (доколку се идентификуваат), при што мора да им се објасни влијанието на Проектот врз нивниот имот и нивните права. Отпечатени примероци на документацијата ќе биде достапна во засегнатите општини. МЕПСО е одговорен за сите објавувања на документите.

Како што беше посочено во погорните делови, ЛЗП ќе учествуваат во изработката и спроведувањето на процесот на преселување, како и во процесот на откуп на земјиштето. МЕПСО и ЕСП ќе ги консултираат и ќе ги поканат да учествуваат во јавните / онлајн средби што ќе ги одржуваат општините во раните фази на процесот.

МЕПСО ќе одржи и јавните консултации за нацрт-ПП документот. Јавната консултација за ПП ќе се изведе како јавен состанок на кој засегнатите луѓе ќе добијат информации за главните и важните одредби од ПП документот, како што се датумот на пресекот, критериумите за квалификуваност, правата, начините на обесштетување, процедурите за решавање на поплаки и жалби.

Активностите за консултации треба да го следат распоредот на Проектот, и треба да започнат пред градежните работи, веднаш штом точно ќе се дефинираат засегнатите имоти и извори на приходување, ќе се заврши проектното решение и процесот на процена за потребите на Проектот, и ќе се спроведе социоекономското истражување.

---

²⁶Ранливи групи` се однесуваат на лица кои, поради нивниот родов идентитет, етничка припадност, возраст, попреченост, економска маргинализираност или социјален статус може да биде повеќе штетно погодени од влијанијата на Проектот одошто другите луѓе, и на кои можеби им е ограничена способноста да ги бараат или искористат придобивките од Проектот. Во ранливите лица и/или групи може да спаѓаат и лицата кои живеат под границата на сиромаштијата, кои не поседуваат земјиште, постарите лица, домаќинствата предводени од жени или деца, бегалци, внатрешно раселени лица, етнички малцинства, заедници кои зависат од природните ресурси, или други раселени лица коишто не може да се заштитат со националното и/или меѓународното право.

Доколку, поради пандемијата на Ковид-19, не е можно да се организираат јавни средби со сопствениците/закупците на засегнатите имоти со физичко присуство²⁷, МЕПСО ќе организира онлајн презентација и дискусија²⁸. Процесот за регистрација за онлајн учество ќе започне една недела пред состанокот, и ќе ги опфати сите засегнати лица (сопственици и закупци), при што претходно ќе се оствари контакт преку редовна пошта, најмалку две недели пред состанокот.

Доколку е можно да се организираат состаноци со физичко присуство, тие ќе се организираат во просториите на засегнатите општини или во просториите на МЕПСО. Во спротивно, МЕПСО ќе ги употреби одредбите за вклучување на засегнатите страни и објавување информации опишани во Планот за вклучување на засегнатите страни, и ќе организира онлајн состаноци.

Во овој момент, не е можно да се предложат прецизни рокови за спроведување на активностите за објавување информации и вклучување на засегнатите страни, со засегнатите сопственици/закупци од овој Проект, а во однос на ПП.

ЛЗП, исто така, ќе се вклучат и во комисиите што ќе се основаат, со што ќе се обезбеди нивното учество во процесот на одлучување, во најразлични фази од изработката и спроведувањето на процесот на ПП.

---

²⁷ (Службен весник на Република Северна Македонија бр. 263/20 од 04.11.2020 година.) ВРСМ, на 03.11.2020 година, донесе Одлука за превентивни препораки, времени мерки, наредени мерки, наменски протоколи, планови и алгоритми за постапување за заштита на здравјето на населението од заразната болест COVID-19 предизвикана од вирусот SARS-CoV-2, случаите и временскиот период на нивна примена.

²⁸ Кратко соопштение на ЕБОР за вклучување на засегнатите страни (БУ10) – Ковид-19; 15 април 2020 година (достапно на: <https://www.ebrd.com/covid19-consultation.pdf>)

8. Трошоци и буџет

Во овој момент, не постојат доволни информации за да се напише индикативен буџет за севкупниот процес на преселување, бидејќи дел од проектот е сè уште во проектирачка фаза.

Сите трошоци поврзани со ПП ќе ги сноси МЕРСО.

Буџетот потребен за спроведување на ПП ќе се состави по завршувањето на пописот и социоекономското истражување, како и договорената помош, откако ќе се утврди точниот број на ЛЗП.

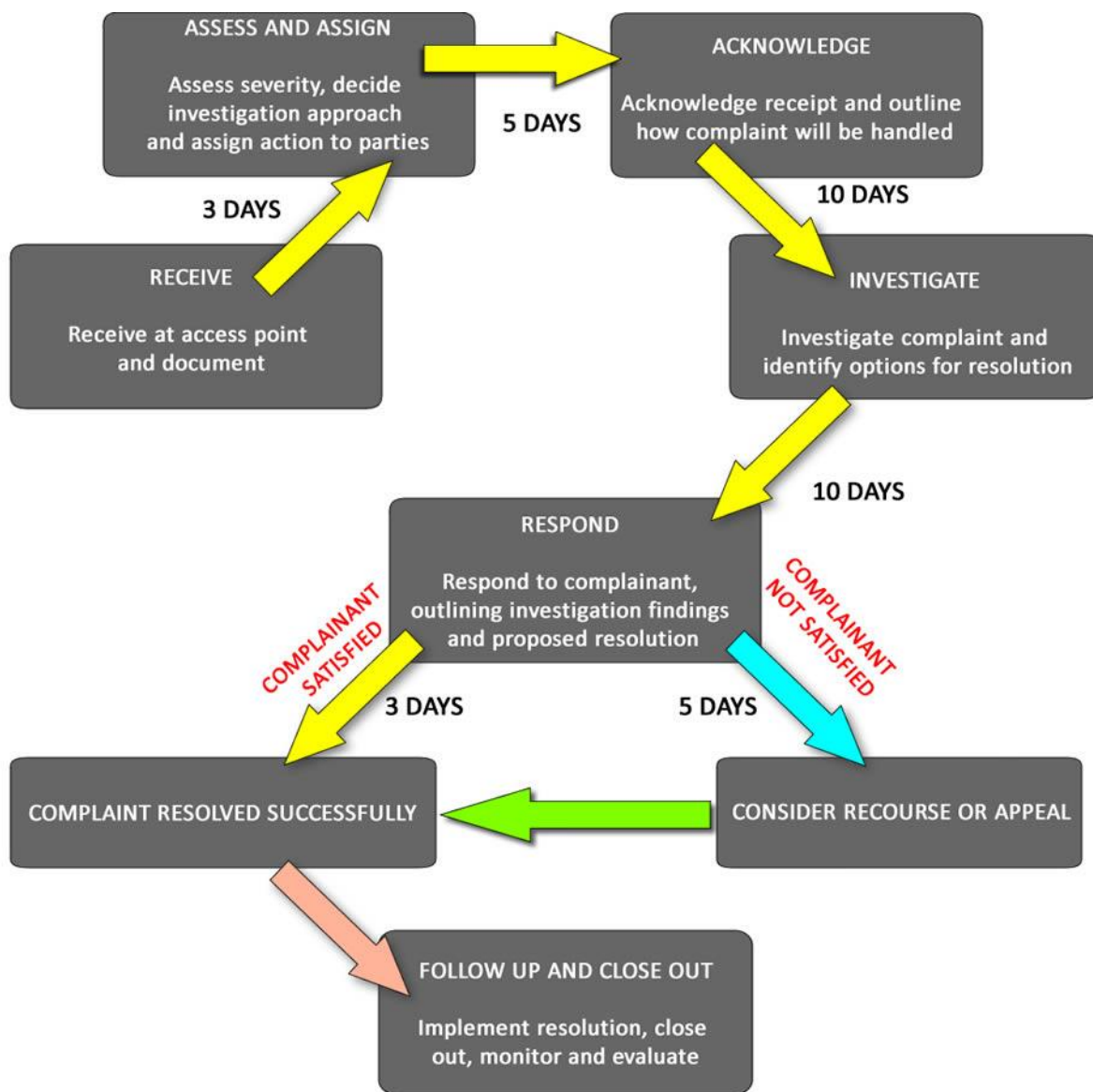
Буџетот ќе содржи ставки поврзани со надоместоци за земјоделските култури/објекти/земјиште, средства за возобновувањето на изворите на приходување, помош за преселување, следење и оценување, како и резервни и административни расходи.

9. Прилози

Прилог 1: Образец за поплаки

Референтен број:	
Полно име и презиме: (Можете и да останете анонимни доколку сакате, или да побарате да не се обелоденува Вашиот идентитет на третите страни без Ваша согласност)	
Контакт-информации: Ве молиме изберете како сакате да бидете контактирани (по редовна пошта, телефонски или преку е-пошта)	<ul style="list-style-type: none"> • По редовна пошта: (Ве молиме напишете ја поштенската адреса) _____ • Телефонски: _____ • Преку е пошта:
Пожелен јазик за комуникација:	☐ македонски ☐ албански ☐ друг: _____
Опис на инцидентот/поплаката: Што се случило? Каде се случило? Кому му се случило? Кој е резултатот од проблемот?	
Датум на поплаката:	☐ Еднократен инцидент/поплака (датум _____) ☐ Повеќекратна случка / колку пати? (_____) ☐ Тековно/постојано појавување на проблемот
Што би сакале да се направи за да се реши проблемот?	
Потпис: Ве молиме доставете го овој образец на: ЕСП Е-пошта: info@mepso.com.mk Тел. + 389 2 314 98 14 www.mepso.com.mk	Датум: Адреса: Оператор на електропреносниот систем на Република Северна Македонија (МЕПСО) ул. Максим Горки бр. 4, 1000 Скопје Република Северна Македонија

Прилог 2: Процедура за МРП

Прилог 3: Регистар на МРП

Проектниот регистар на поплаки, што ќе се води во дигитална форма, како датотека за табеларно пресметување, треба да ги содржи следниве елементи:

УПИС:

- Иницијатор
- Место на живеење
- Вид на проблем
- Име и презиме
- Контакт-информации
- Датум на упис
- Потврда за прием на поплаката

ПРОБЛЕМ:

- Опис на проблемот
- Предложено решение
- Дејствија што треба да се преземат за решавање на проблемот

ИСПИС:

- Датум на затворање
- Следење на поплаката
- Резултатите од интервенцијата
- Повторна појава Д/Н

Прилог 4: Провизорна содржина на ПП

Планот за преселување (ПП) најмалку ќе содржи:

- Опис на Проектот, вклучително и експропријација на земјиштето, економски загуби и веројатни категории/обем на влијанија
- Доказ дека преселувањето / економските загуби се неизбежни (доколку е така) и опис што било сторено или ќе се стори за да се минимизираат влијанијата
- Опис на начелата и целите на политиката со кои се уредува откупот на земјиштето, потенцијалното преселување, возобновувањето на изворите на приходување, надоместоците, и сродните социјални влијанија
- Критериуми за квалификуваност за утврдување на лицата засегнати од Проектот (ЛЗП), како и анализа на диференцијалниот обем на влијанијата од Проектот врз нив
- Правна рамка којашто се состои од националните закони, обичаи и прописи и барањата од политиката на ЕБОР
- Опис на процесот што ќе се спроведе за социоекономското истражување и пописот
- Опис на начините на процена на засегнатото земјиште и другите средства
- Матрица на правата, во којашто ќе се наведат квалификуваноста и стандардите за надоместоците и помошта што треба да им се даде на ЛЗП за да се надоместат сите видови загуби, како што е соодветно, и да се возобнови нивниот социоекономски статус. Тука предвид треба да се земат специфичните потреби на сите засегнати групи (вклучувајќи ги имателите кои не се наведени во имотните листови, како што се сопружниците, членовите на семејството со или без имотни права, лица без право на сопственост и/или користење, лица без одобрение за градење итн.)
- Предлози за соодветни, финансиски изводливи и одржливи опции за преселување и/или возобновување на изворите на приходување во рамките на постојните културни, социјални, економски и правни параметри
- Рамка за целисходно вклучување на засегнатите страни и консултации со мажите и жените засегнати од Проектот за сите релевантни аспекти на проектното решение и негово изведување, особено сите процеси на преселување и/или возобновување на изворите на приходување, во согласност со БУ10 на ЕБОР за објавување информации и вклучување на засегнатите страни
- Организациски процедури во однос на институционалните одговорности за исплаќање на правата и спроведување на ПП
- Опис на процесот на спроведување, со кој спроведувањето на преселувањето ќе се поврзе со градежните работи, доколку е потребно
- Опис на детален, независен механизам за решавање на поплаки со кој управува Клиентот и другите субјекти (на пр., медијација)
- Опис на рамката и решенијата за внатрешно и надворешно следење и оценување, и известување, вклучувајќи ги и предложените показатели и роковите за доставување извештаи
- Насоки како да се максимизираат позитивните влијанија на Проектот врз локалните мажи и жени, како што се локални можности за вработување, како и социјалните аспекти специфични за Проектот коишто треба да се разгледаат уште во фазата на проектирање и

- Детален буџет во кој ќе се вклучат и преселувањето / возобновувањето на изворите на приходување, и со нив поврзаните трошоци за надоместоци и роковите за спроведување.